

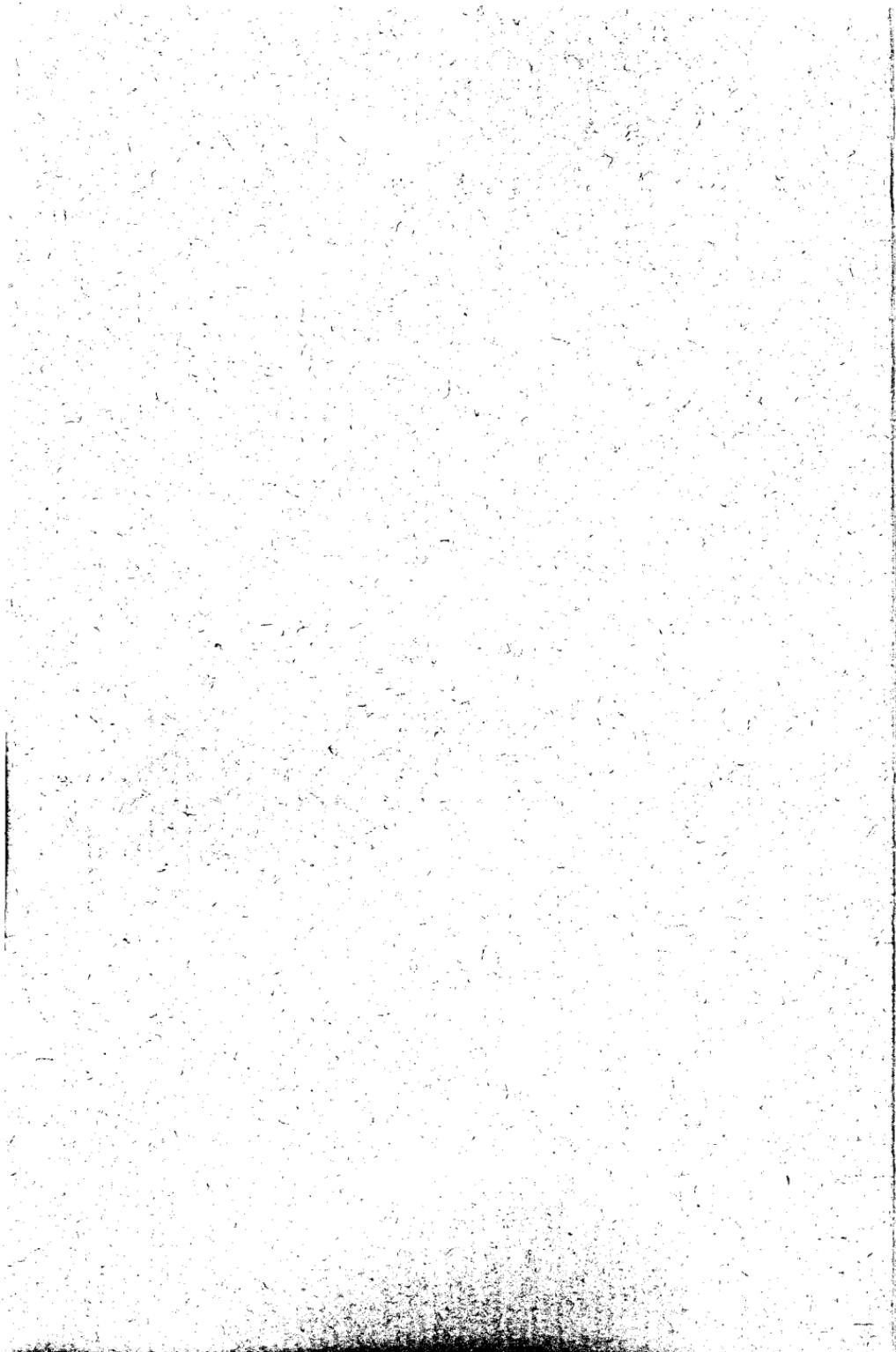
1918P

Schmidt Mária

Az „antiszemitizmus elleni harc” szerepe
a rendszerváltozás éveiben

XA 89693

Különnyomat
a Janus-arcú rendszerváltozás
című könyvből

Schmidt Mária

Az „antiszemizmus elleni harc” szerepe a rendszerváltozás éveiben

Különnyomat

a Janus-arcú rendszerváltozás
című könyvből

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000726543

Ajándék

JUHASZ GYULA
TANÁRKÉPZŐ FŐISKOLA

Könyvleltár

Közp. napló 217.201 ..... 12000 ..... sz.
T 24. napló 19188 ..... 12000 ..... sz.

2011

Az „antiszemizmus elleni harc” szerepe a rendszerváltozás éveiben

Aki nincs velünk, az ellenünk van (Rákosi-korszak)

Aki nincs ellenünk, az velünk van (konszolidált Kádár-korszak)

Aki nincs velünk, az antiszemita (a rendszerváltozás évtizede)

„Avagy egy fejezet az ideológiai fantomfájások történetéből”

A pártállami rendszer az utolsó óráit élte, amikor a kormány lapjában egy gondosan elhelyezett provokatív cikkel mintegy varázsütésre a „zsidókérdez” mentén kezdett polarizálódni az addig a pártállammal szemben egységesen szembeforduló ellenzéki értelmiség. „A zsidókérdez”, utoljára a harmincas években osztotta meg a magyar értelmiséget, akkor, amikor a fokozatosan barnuló Európa közepén az ún. népi-urbanus vita osztotta meg a magyar közéletet.¹ A náizmus megizmosódása és militáns antiszemizmusa zsidónak minősített honfitársaink pusztá létét is veszélybe sodorta: A holocaust embertelen szörnyűségei után, a több mint négy évtizedig tartó kommunista diktatúra alatt az elmaradt párbeszéd nem folytatódhatott. A magyar zsidóság egy rövid, alig két-három évig tartó periódust leszámítva, nem beszélhette ki a megaláztatások és üldözötések következtében elszenvedett traumáit, mert ettől kezdve a magyar zsidóságot ért sérelmeket csak mint az elnyomottak kárára elkövetett általános bűnöket engedték említeni. A Kádár-korszakban pedig a „zsidósággal” kapcsolatos minden kérdés tabuvá vált, maga a „zsidó” szó is száműzetett a nyilvánosságból. A durva politikai manipulálás évtizedeinek egyik szomorú mellékhatásaként, sokan a holocaustról szóló beszámolókat is az „úgyis csak hazudnak” féle – egyébként jogos – alapállásból kiindulva fogadták, és nem hitték el.² A rendszerváltozást megelőző évtizedben aztán fokozatosan lehetővé vált, hogy a magyar vészkorszak sajátosságai, a magyar zsidóság meghurcoltatása és üldözötése a szélesebb nyilvánosság előtt is tárgyalhatóvá váljon. Ném állítom, hogy a múlttal való szembenézés kielégítő módon történt meg. De tény, hogy megkezdődött,

tény, hogy könyvek, filmek, tanulmányok, emlékiratok, feldolgozások, publicisztikák, megemlékezések sora dolgozta fel a magyar zsidó polgárok szörnyű hánnyattatásait az emberpróbáló 1938-45 közötti években. És az is tény, hogy a magyar társadalom jelentős része pozitívan reagált ezekre a sokak számára nem elégé közismert tényekre. Az igazi katarzis, együttérzés és empátia megannyi megnyilvánulásával.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a holocaust, az európai zsidóság második világháború alatt elszennyezett tragédiája az Amerikai Egyesült Államokban és ezt követően Nyugat-Európában csak a hetvenes évek végén, a hetvenes évek elején került a közfigyelem előtérébe. A médiák állandó témajává pedig a hetvenes évek végétől vált.³ Az azt megelőző évtizedekben ugyanis a zsidóság II. világháború alatti kálváriája nem kapott megkülönböztetett helyet a világégés során elszennyezett szörnyűségek között. A legtöbb európai ország, miután büntetőjogilag is felelősségre vonta ázokat, akik a legkirívóbb háborús és emberiségellenes bűncselekményekben elmarasztalhatóak voltak, évtizedekre feledni látszott az akkor történteket. A vasfüggönytől nyugatra fekvő országok megtérítették saját ellenálló mítoszukat, miközben eltagadták szerepükét és felelősségiüket Hitler hatalomra jutásában, megerősödésében és egyre agresszívebb politikájának eltüreseményben, sőt támogatásában. Úgy állították be, mintha a II. Világháború kitörésének időpontjától kezdve hatalmas náciellenes ellenállási mozgalom forrasztotta volna egységebe megszállt országaikat. Múltjaik átértékelésével a nemzeti megbékélést célozták meg és önbizalmat csépegtettek romba döntött országaik lakosságába.⁴ A sok esetben kívülről rájuk kényszerített demokratikus viszonyok között, mélyben minden állampolgár egyben választópolgár is, nem állt, nem állhatott a politikai élet szereplőinek érdekében sem Franciaországban, sem a Német Szövetségi Köztársaságban, sem Olaszországban, sem Ausztriában, sem Hollandiában stb., hogy a náccikkal, a fasisztákkal, illetve a megszállókkal szímpatizáló vagy csak együttműködő milliók szavazatait elveszítse. Még kevésbé állt érdekkükben, hogy a zsidók kiűzésében, elhurcolásában, illetve elpusztításában aktívan, illetve passzívan közreműködők felelősséget, közömbösséget számon kérje. Maguk az áldozatok is hallgatni akartak. Először is, mert a csend jobban illik a szörnyű veszteségek elviseléséhez, mint a beszéd. Másodszor, mert minden, amin a deportáltak, meghurcoltak, megalázottak keresztülmennek, amit átélték, a szabad világ körülményei között más értelmet

kapott: Legtöbbjük nem tudott és nem is akart beszélni. Legtöbbször ma sem ök beszélnek, hanem fiaik, unokáik. A második, harmadik generáció. És akikhez szólnak: az elkövetők és az egykor közömbösök leszármazottai. A személyes felelősség már csak egy-egy életben maradt aggastyán esetében vethető fel, a történések idején döntéshelyzetben lévők és támogatóik nincsenek életben. Ezért is kellett egy egész emberöltöt – 35–40 évet – várni ahoz, hogy az európai zsidóság II. világháború alatti sorsának alakulása a közfigyelem előterébe kerülhessen. A náciizmus és a holocaust tematizálása – az 1968-as prágai tavasz, a „humanizált szocializmus” eltiprása, a „harmadik világ” progresszív divatjának kifulladása után – éppen kapóra jött az USA és Nyugat-Európa baloldali értelmiségi köreinek, hiszen így megkerülhették a létező szocializmus gyakorlatával és a szocializmus jövőképének semmilyé foszlásával való konfrontálódást és megrendült identitásukat, a már nem létező és semmilyen tényleges erőt felmutatni nem képes egykor náciizmussal, fasizmussal és antiszemizmussal szembeni rendíthetetlen elutasítással véltek megerősíteni.⁵ Ez az oka annak, hogy a Szovjetunió összeomlása után sem fordult figyelmük a kommunizmus „hídeg valóságának” megismérése és feltárása felé, hanem – ha lehet – még intenzívebben hangsúlyozták és hangsúlyozzák ma is a náci rendszer embertelenségeit és a holocaust szörnyüségeit.⁶ Nem elhanyagolható az a tény sem, hogy Izraelnek – mely saját biztonsága és a nyugati világ érdekeinek védelmében megszületése pillanatától hősies harcot folytat a létezésébe belenyugodni nem tudó és nem is akaró arab országokkal – a holocaust az egyik legfontosabb legitimációs bázisa. A holocaust akkor tett szert igazi tömegbefolyásra, amikor az amerikai tömegkultúra tárgyává vált, amerikanizálódott,⁷ pontosabban: hollywoodizálódott. Ettől kezdve számít az USA legbefolyásosabb köreiben politikai halottnak az, akit az antiszemizmussal hírbe hoznak.⁸ De hasonló a helyzet az Európai Unió országaiban is. Mindez figyelembe kell tehát vennünk akkor, amikor a „zsidókérdés” magyarországi sajátosságairól beszélünk. A magyar és a többi, a vasfüggönytől leletre elterülő országban a kollektív üldözések korszaka nem zártult le a II. világháború befejeztével. A rendszerváltozás után, amikor a magyar társadalom többi, súlyos megaláztatáson és üldözöttésekben keresztülment csoportja is szerette volna meghurcoltatásait a nyilvánosság elé tárni, kiderült,

hogy az nem találkozik az üldözöttések iránt addig oly fogékonynak mutatkozó véleményformáló és médiaértelmezés nagy részének érdeklődésével. A kulákok, a kitelepítettek, a kommunistaellenes ellenállás tagjaiként halálra ítélték, hosszú évekre bebörtönözöttek, munkaszolgálatba hurcoltak, szilenciumba kényszerítettek, Szovjetunióba deportáltak sorsa nem volt érdekes. Az ő szenvédései nem váltak átélhető, katartikus, a társadalmat megrázó élményekké, mert az értelmezés egy jelentős csoportja – és ez a csoport a nyilvánosság túlnyomó részét befolyása alatt tartotta és tartja – nem volt érdekeltek abban, hogy a kommunista diktatúra embertelen gyakorlata a széles nyilvánosság előtt lepleződjön. Nem volt érdekeltek benne, mert nem akart saját felelősséggel és ázzal a kérdéssel szembesülni, hogyan is szolgálhátt a egy ilyen rendszert, és miért is hallgatott mindenről a szörnyűségről. Ezért azokat az embereket, akik a kommunista diktatúra üldözöttei voltak, akár az ötvenes években, akár 56 után – és nem békültek meg a Kádár-rendszerrel, nem kötöttek vele kompromisszumot –, sikerten, szánalmas, riasztó és legfőképp nevetséges szerencsétlenekként jelenítették meg. A Rákosi- és Kádár-rendszer ugyanis, melynek ők készséges kiszolgálói, sőt támaszai voltak – hiszen nem lehetett valaki a szigorú pártfelügyelet alatt álló tömegmédia, a tv, rádió vagy a vezető sajtóorgánumok, egyetemek, főiskolák vezető munkatársa, ha nem vetette magát alá a párt irányításának –, felfogásuk szerint csak annyiban szorult változtatásra, amennyiben az ő pozíciójuk és a társadalmon belül betöltött irányító szerepük változatlan maradhatott. A véleményformáló értelmezének a pártállami rendszeren belül álló és súlyosan kompromittálódott része tehát abban volt érdekeltek, hogy a kommunista diktatúra kegyetlen valósága ne lepleződjön le az információtól évtizedeken keresztül elzárt szélesebb nyilvánosság előtt. El- lenérdekeltek voltak abban is, hogy a főbenjáró bűnöket elkövetők felelősségre vonása és elítélése – legyen az jogi vagy morális – meg-történjen. És abban is, hogy a 1944–1990-ig tartó idegen – először náci, majd szovjet – megszállást követően sor kerüljön Magyarország 20. századi történelmének a magyar nemzeti érdekek képviseletét alapul vevő újragondolására. Ehelyett taktikai megfontolásból a „zsidókérdést” helyezték előtérbe. „Ó nem a miénk” írta az elkötelezetten szocialib publicista a világhírű magyar építészről, Makovecz Imréről szóló cikkében az ország legnagyobb példányszámú napilapjában.⁹ A volt központi pártlap oldalán,

az egykori párközpont kegyeltje tollából ez a „miénk” azt jelentette, hogy azok, akik nem a pártállami rendszer, illetve annak utódpártja és szövetségei hívei, azok nem a mieink. Nem „nások”. Így mondták ezt mindig a kommunista mozgalomban. Akkor még oroszul. Ha valaki „nás” volt, „hozzánk” tartozott: közülünk való volt, közünk volt hozzá. A többiekhez nem volt. Ilyen egyszerű volt a világ. Haladó erőkre és reakciósokra oszlott, antifasisztákra és fasisztákra. A „mieinkre” és azokra, akik nem a „mieink”. Számukra a kommunizmus összeomlása után sem változott a helyzet. Vannak ők, a reakciós fasiszta antiszemíták és vagyunk „mi”, akik minden erőket megfeszítve küzdünk, hogy a „haladás ügye” ne vesszen el teljesen, és a „fasiszta erők” ne tudjanak győzedelmeskedni.

A „zsidókérdés” bedobása a köztudatba több előnnyel is járt. Először is, akikkel szemben a Kádár-rendszerben betöltött szereükkel kapcsolatban kifogás fogalmazódott vagy fogalmazódhatott volna meg, ha történetesen zsidó származásúak voltak, zsidóságuk védőpajzsa mögé bújva támadhatatlanná váltak. Az pedig végképp megmérgezte a közéletet, hogy ettől kezdve minden jogos vagy jogtalan kritikát – érjen az „zsidót” vagy „nem-zsidót” – antiszemitzmussá változtattak; bírálóikat antiszemítának; fasisztának belyegezték, szélsőjobboldaliként állították be. Így bújtak ki az érdemi válaszadás és a jogosan felvett kifogások esetén aktuálissá váló személyes konzervenciák levonása alól. A rendszerváltozás után fellépő, a Kádár rendszer alatt passzív vagy aktív ellenállást választó értelmiségek egy jelentős részének antiszemítává belyegzése azzal a közvetett előnnyel is járt, hogy a magyar belpolitikai életet nem ismerő, de a magyar viszonyok iránt érdeklődést tanúsító, zömében baloldali vagy liberális nyugat-európai és észak-amerikai értelmiségek és a politikai közélet szereplői előtt minden további nélkül diszkreditálni lehetett az általuk többnyire ismeretlen, nem nomenklatura-értelmiségeket. Antiszemítának lenni ugyanis, mint arra fentebb utaltunk, a világ fejlettebb részein felettesebb szalonképtelen dolog, ugyanakkor egy antiszemítának vagy fasisztának belyegzettnek szinte lehetetlen a címke tarthatatlanságát bizonyítania.

A rendszerváltozás időszakának legélesebben antikommunista retorikáját használó, a volt pártelittel és annak értelmiségi szárnyával a legkövetkezetesebb szakítást hirdető, magát liberálisként meghatározó volt demokratikus ellenzékiek kommunistaellenessége az 1990-es vá-

lasztásókig tartott. Abban a pillanatban, amikor a győztes Magyar Demokrata Fórum politikai képviseletük, a Szabad Demokraták Szövetsége nélkül alakított kormányt, a rendszerváltozásnál fontosabbá vált az általuk „mucsainak” és „bunkónak” minősített konkurens értelmi-ségi csoport ellehetetlennítése, mint a több mint negyven év alatt a társadalom minden szintjére beágyazódott, gazdasági és társadalmi hatalmát átmentett, sőt azokat – kapcsolati tőkéjüket kamatoztatva – és helyzeti előnyüket kihasználva – újabb, most már tőkés pozíciókkal is kiegészítő pártállami struktúra lebontására tett kísérletek támogatása. Lehét, hogy abból a hamis és a helyzet teljes félreértésén alapuló feltételezésből indultak ki, hogy az általuk mindig is lenézett és lekezelt kommunista apparátcikok, akik ezúttal éppen szocialista mezben versenyeznek, már csak fogatlan oroszlánok, s mint egy megvert sereg, önként alárendelik majd magukat a náluk sokkal nyugatiasabb, műveltebb, és képzettebb liberálisoknak és minden belátva elfogadják vezető szerepüket? A választ nem ismerjük. Tény azonban, hogy úgy döntötték: a „zsidókérés” exponálásával és állandó napirenden tartásával diszkreditálják az újonnan felülkerekedetteket, és újra szalonképessé maszkírozzák a csak éppen elmozdítottakat. Mi sem természetesebb annál, hogy a társadalmi és politikai karanténba kényszerített pártállami elit kapva kapott a felkínált lehetőségen.¹⁰

A „zsidókérés” eszkálálása és a politikai és közélet alapvető vízválasztójaként való interpretálása ugyanis lehetetlenné tette minden más szempont mérlegelését. A taktika az volt, hogy állandó „műbahék” és provokációk, alaptalan és hamis állítások súlykolásával folyamatosan védekező pozícióba szorítás a nemzeti-liberális-konzervatív, illetve nem kommunista, és magát nem baloldaliként meghatározó kormányzó erőket. Törekvései eredményeként diszkreditálták a „magyar” és a „nemzeti” szavakat.

„Esterházy Péter mondta, mégpedig a Magyar Zsidók Kulturális Egyesülete Társasági Körében, hogy Magyarországon értelmezhetetlen, ha egy író vagy egy politikus azt mondja, hogy magyar. Ha ilyent mond, valami másra gondol.”¹¹

Céljuk érdekében visszanyúltak a „szociálfasizmus” elleni harc idején, még a húszas években szerzett tapasztalatokhoz, a harmincas években

kimunkált „antifasiszta” és „népfrontos” harcmodorhoz, illetve a Rákosi Mátyás nevéhez fűződő „szalámitaktikához”. Ennek a bolsevik technikának az a lényege, hogy médiaföldényük segítségével ők – jelen esetben „az antiszemizmus elleni harcolók” – határozzák meg, ki a megfelelő, illetve ki a szalonképtelen az ellenfél térfelén. Az ellenfélre gyakorolt nyomást – ha kell, direkt tömegakciók igénybevételével is – addig fokozzák, amíg az el nem határolódik az éppen kiszemelt „szalonképtelentől”, illetve a vele szolidárisoktól. Ezzel a módszerrel „szalamizott” le Rákosi: egyre újabb és újabb széleteket az 1945-ös parlamenti választáson abszolút többséget szerzett Független Párt-ból, és ezt az eljárást alkalmazzák a posztkommunista szocialisták és a balliberálisok is 1990 óta a velük szemben állók gyengítésére. Nem elhanyagolható körülmény az sem, hogy megfelelő anyagi lehetőségeiket felhasználva „támogatják” az egyre újabb és újabb pártok és mozgalmak létrejöttét az ellenfél területén. A teljesen szétforgácsolódott jobboldallal szemben a báboldal – jelen esetben a posztkommunisták és a „liberálisok” – minden erejüket egyesítve, népfrontos összefogással, egyre nagyobb területet foglalnak el a politikai mezőben.

A kommunista utódpárt és a – valamikor legádázabb ellenlábasaiknak számító „liberálisok” – akiről az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc történetének egyik legkiválóbb angol kutatója, Bill Lomax, azt állítja, hogy a marxizmus-leninizmust csak formálisan utasították el és valójában „liberális mezbe öltözött leninisták”¹² – összefogása tehát csak az első pillanatban meghökkentő és a legkönnyebben a két világháború közötti időszak terminológiából jól ismert „antifasiszmus” szellemének feltámasztásával lehetett és lehet igazolni.¹³ Ha a legrosszabbktól kell tartani, ha a legszörnyűbb ellenseggyel kell szembeszállni, akkor a kommunisták, a volt kommunisták – a harmincas évekhez hasonlóan – újra a „kisebbik rossz” válnak. Koestlertől, aki belülről ismerte ezt a mechanizmust, tudjuk, hogyan is működött ez akkoriban:

Megtanultuk bebizonyítani, hogy bárki, aki nem ért egyet vele, lünk, az a fasizmus ügynöke,...objektíve a fasizmus ügynöke, kényt cselekszik.¹⁴
Ha tehát vállt vállhoz vevé kell küzdeni a mesterségesen kreált és folyamatosan napirenden tartott „fasiszta veszéllyel” szemben, akkor

nem kell, sőt nem is szabad arról beszélni, mi történt az elmúlt 45 év alatt. Legfőképpen az a kérdés nem merülhet fel, hogy ki mit követett el, miért felelős. A „fasiszta–antifasiszta” konfrontációnak az az előnye is megvan, hogy az egykori ellenzékiek szégyenkezés nélkül iga-zolhatják mind kül- mind belföldön, miért is fordultak szembe a rend-szerváltás–elitváltás követelményével, miért fogtak össze eddigi el-lenségeikkel, miért igazolják őket visszamenőleg is, erkölcsileg, poli-tikailag egyaránt. A fasiszta veszélyvel való riogatás, mely veszélytől – mint utólagos nyilatkozataikból kitűnik – igazából egy percig sem tartottak,¹⁵ a „zsidókérdés” állandó napirenden tartása – mely egyéb-ként sem azelőtt, sem azóta soha nem érdekelte és nem érdeklí őket –, nem volt egyéb legtöbbjük számára, mint gondos számítás, logikailag kikalkulált eredmény.¹⁶ Nem vonom kétségebe, hogy néhány volt üldö-zöttek komolyan elhitették, hogy újból az életükre törnek, de az sem kétséges, hogy a háttérben illetve az előtéren állók egy jelentős része pontosan tudta, mi is a tényleges célja az úgymond „antifasiszta” harc-nak. A sokszor kipróbált és legtöbb helyen bevált széles népfrontos összefogással azt célozták meg, hogy a választóvonal ne a rendszer-váltás létrehozói és a régi rendszer átmentésében érdekeltek erők közé kerüljön, hanem a mesterségesen gerjesztett, virtuális szélsőjobboldali veszély és a „demokráciát védő” posztkommunista-liberális erők közé, akik a Demokratikus Charta fedőszervezetben egyesültek.¹⁷

Ezzel magyarázható, hogy mióta az antifasiszta összefogásnak hála a posztkommunisták és az egykori demokratikus ellenzék pártja, a Szabad Demokraták Szövetsége¹⁸ közösen kormányozzák az országot; a „zsidókérdés” nem központi kérdés többé, a fasiszta veszély pedig egy szempillantás alatt elillant. A fasisták hirtelen eltűntek, margina-lizálódtak.¹⁹

Amiota Michael Wolffsohn: *Deutschland Akte* (Németország akta) című könyve megjelent, tudjuk – ezt a Stasi archívumokban végzett kutatásai alapján Wolffsohn minden kétséget kizárában megállapította –, hogy az 1959. december 25. és 1960 januárja között a Német Szö-vetségi Köztársaságban észlelt 470 antiszemita megnyilvánulásból (fal-firka, sírgyalázás, stb.) álló „újfasiszta” kampányt a Stasi szervezte és irányította. Ugyancsak a Stasi XX/4-es főosztályának akciója volt, hogy a nyugat-német „szélsőjobboldali mozgalom” az 1961-es Eich-mann-per idején nyilvános pénzgyűjtéssel kívánta támogatni Eich-mann védelmét. Az anyagokból kiderült az is, hogy a szélsőjobboldal-

szervezeti mögött a Stazi állt, a költségeket ő fedezte, az akciókat ő tervezte és irányította. A pénzgyűjtő íveket ők nyomták stb. Ugyanez a főosztály a „J – akció” keretében gondoskodott arról, hogy egyrészt megfelelő „mocsok-iromány”, másrészt megfelelő számú „félelem-levéle” kerüljön olvasói levelek formájában, a legfontosabb nyugatnémet lapokba. Wolffsohn azt is megemlíti, hogy azokat, akik már akkor a Stazi provokációját emlegették, a „mainstreamhez” tartozó „tévedhetetlenek” (vagy beavatottak) nevetségessé tették, és máig sem kértek tőlük bocsánatot.²⁰

„Az antiszemitizmus ma TV-kérdés”²¹ című „A kisebbség és a zsarnokság” című olvasói levelét 1990. április 29-én jelentette meg a Népszabadság. Az írást Völgyes Iván válaszával együtt adta közre a lap. V. Domokos cikke naiv, jónindulattal íródott. Írása azt bizonyítja, hogy az ötvenes években vagy azt követően született korosztályok milyen kevéssé oltódtak be az antiszemita frazeológiával, milyen kevéssé vérteződtek fel a benne felvonultatott „érvekkel” szemben. Nem tudatosult bennük, mit is jelentenek, mit is jelentettek egykor és hova vezettek az – általa jóhiszeműen – felvetett gondolatok. V. Domokosnak sejtelme sem volt arról, hogy antiszemita kliséket tartalmazó szöveg kerekedett ki tolla alól, jóllehet – ezt akkor még minden vitapartnere elismerte! – ő a segíteni akarás, a kibeszélés szándékától vezettetve ragadtott tollat.

Nem engedném például, hogy bárki bármilyen következetést próbáljon levonni avagy magyarázatot keresni, miért volt a hazai – és nem hazai – kommunizmus vezéralakjai között annyi zsidó. Jóval több, mint amennyi lélekszámauk arányával magyarázható lenne. Antiszemitizmust jelentenék be, mert egyedül csak így akadályozhatom meg annak kiderülését, általános felismerését, hogy túlélésünk érdekében mi valóban összefogunk, valóban uralomra törünk. Nyilvánosságra, pontosabban a nyilvánosság eszközeinek megszerzésére törekszem tehát. Ugyanakkor nem engedem nyilvánosságra kerülni, hogy a legnagyobb médiánál, a televíziónnál, valamint a rádiónál, a sajtó berkeiben sortársaikkal mekkora súlyt, milyen arányt képviseltünk. Vagy a gazdaságban, a bankszakmában, a pénzügyi világban. Vagy a kultúrában, az egészségügyben... Ezért kellene

éppen a zsidóknak is megértésre törekedniük, és saját uralomra, kizárálagosságra való törekvéseiknek határt szabniuk. Ezért kellené éppen a zsidóknak vigyázniuk arra, hogy történetesen az egész magyar nemzet jövőjét meghatározó szabad választásról szóló 24 órás (!) tévéműsort ne feltétlenül zsidók vezessék, vezényeljék az egész ország nyilvánossága előtt. Ha szakértőket hívnak, ezek közt se legyen túlsúlyban a zsidó identitásuk aránya....

Amit V. Domokos György a kommunizmus és a zsidóság összefonódásáról ír, igazi antiszemita sztereotípia. Igaz ugyan, hogy a kommunista vezetők között sok zsidó származású is volt, de a „zsidóság” egészéhez viszonyított arányuk elhanyagolható volt. A zsidóság – ha egyáltalán „ság” – erősen tradicionális, konzervatív beállítottságú, a magántulajdonban, a magángazdaságban gyökerező tömegekből állt. A magyar zsidóság is mindenekelőtt kormánypárti, konzervatív politikai kötődésű volt, politikai emancipációjától kezdve egészen a holocaust-tragédiáig. Abszolút számban nem több mint tízezer olyan szekularizált zsidó származású akadhatott, a fent említett több mint hét évtized alatt, aki valamelyen baloldali mozgalomhoz kötődött, elsősorban a szociáldemokráciához, és alig egy-kétezer olyan, aki a tárgyalt időszakban végig marginálisnak mondható kommunista mozgalomhoz csatlakozott. Még ha ez a szám több tízezres nagyságrendűvé vált is a második világháború utáni évtizedekben, akkor sem áll meg az az állítás, hogy a magyar zsidók többsége rokonszenvezett volna, inkább kiszolgálta volna a totális és/vagy a puha diktatúrát, mint nem zsidó honfitársaik. Megszívlelendőnek tartom ezzel kapcsolatban Révész Sándor alábbi sorait:

Amennyire nem kell a zsidónak szégyelnie magát Rákosi, Gerő, Farkas stb. miatt, épp annyira nem kell neki büszkének lennie Menuhinra, Ojsztrahra, Sternre, Perlmannra stb. miután éppen olyan kevés része van amazok bűneiben, mint emezek művészében. A főnök behelyettesíthetők magyarral – Szálasival, Szent-Györgyivel, cigánnyal- Csurárral, Rácz Aladárral...stb.²²

Ezzel szemben a baloldali liberálisnak számító SZDSZ-es országgyűlési képviselő-történész, az SZDSZ alapító tagja és egyik meghatározó ideológusa, Szabó Miklós, úgy tűnik, maradéktalanul magáévá tette V. Domokos okfejtését. Szabó azt állítja:

A kis zsidók tömegei azért álltak zömmel 1918-ban a köztársaság (értsd: forradalom) táborába, mert már akkor egy majdani szocialista rendszerben látták egyedül lehetségesnek a teljes társadalmi emancipációt... A két háború között a kommunista párt továbbra is zömmel zsidókból állt. Az 1944-ét túlélő és Magyarországon maradt zsidóság a kommunista pártban láttá az egyetlen erőt... és ennek a pártnak az uralmában látott elsősorban garanciát arra, hogy nem lesz újra 1944. A zsidóság egy kommunista párt vezette rendszertől az asszimiláció új lehetőségét remélte. *A zsidóság hiába állt magyar anyanyelvű magyar állampolgárokból, hiába volt név magyarosítás és kikeresztelekedés, nem vált magyarrá...* (kiemelés S.M.). A magyar zsidóság útja akkor fonódott össze a szocialista, majd kommunista mozgalommal, amikor az ezekkel való azonosulás a legegyértelműbb elhatárolódást jelentette antidemokratikus rendszerektől.²³

A képviselő úr, aki előszereettel tetszeleg filoszemita színben, nem kevesebbet állít, mint hogy a zsidóság, faji alapon: „á la Hitler”, fogta magát és kinézte magának a szocializmust, valamikor a tízes évek derekán. Aztán ki is tartott mellette jóban-rosszban, miközben a szocialista illetve kommunista mozgalommal összefonódva, kéz a kézben elhatárolódott az antidemokratikus rendszerektől. Bizonyára nem tünt fel nekik, hogy a demokrácia és a kommunizmus viszonya sem volt mindig teljesen felhőtlen. Amit pedig a zsidóság asszimiláció-képlességeiről állít, minden képzeletet felülmúlt.

A fentieket egy minősített történész és aktív politikus írta. A publicista V. Domokost cikke miatt megbíyegezték, és kiközösisítették. Szabó Miklós liberális tekintélye töretlen.²⁴ (Ami az USA-ban vagy Nyugat-Európában egy ilyen szöveg után elképzelhetetlen lenne.)

Az uralomra, kizárálagosságra való törekvések ellenesülyozásaként a nyilvánosságban szereplők esetében a származási arányok figyelembevételét látná megoldásnak V. Domokos György. Miért pont a származási arányokét? Biztos, hogy a felmenők faji hovatartozása szerinti osztályozás segít megszüntetni a baloldaliak negyven éven át építgett-ápolgatott tájékoztatási monopóliumát? Miért nem fontosabb az, hogy ha pl. a tv-műsorokban szereplő szakértők megválogatásának szempontjairól beszélünk, fordítsuk inkább figyelmünket az eltérő nézetek arányos bemutatásának képviseletére, ne pedig arrá, hogy ki milyen vallási vagy/és kulturális kötődéssel rendelkezik magyar identitásán kívül?

Az érvek sora folytatható. A V. Domokos által kiváltoit vita azonban, három nappal a rendszerváltó Antall kormány megalakulása után az SZDSZ egyik legagresszívebb tagja, a fentiekben már idézett Szabó Miklós ideológus-történész, országgyűlési képviselő részéről a következő jelszó kiadásához vezetett: „Az antiszemitizmus ma tv-kérdés!” Szerinte:

„Ha az antiszemitizmus kezdetben bankárkérdés volt, a Rákosi-rendszerben funkciókérdés (sic!), ma tv-kérdés! A zsidó származású értelmiségek mai részesedése az újságíró foglalkozásban valóban felülmúlja a zsidó származású magyarok(!) arányát a lakosságban. (Biztosan megszámolta. S. M.) Tegyük félre a kapituláns magyarázkodást, és ne próbáljuk azt bizonyítani, hogy ez az arány „nem olyan kirívó”... A mai helyzetre nézve: az ország rendelkezik kitűnő színvonalú, a demokrácia iránt fogékony és lojális újságíró társadalommal. Valamiféle tisztagatás vagy örségváltás ezen a téren csak színvonalessé és politikai kárt okozhat. A kibontakozó demokrácia sorskérdése, hogy merjen harcolni, és semmiséle antiszemita hangulatnak a legcsekélyebb engedményt ne tegye.”

Így lett az új, demokratikusan választott kormány valamennyi erőfeszítése a döntő fontosságú tömegkommunikációs eszközök posztkommunista dominanciájának felszámolására ab ovo antiszemitizmus. Hogy a volt nomenklatura média-értelmezége egy jelentős része a rendszerváltás után sem kívánta harc nélkül feladni az általa elfoglalt pozíciókat, az teljesen természetes. Hogy a rendszerváltozás előtt más és más okokból ilyen pozíciót be nem töltő feltörekvő értelmezégi csoportok egyfajta helycserét céloztak meg, az is magától értetődik. Két dolog teszi ezt a teljesen hétköznapi történetet sajátossá. Az egyik, hogy mint láttuk, a „bukott rendszer győztes katonái” – ahogy Tóth Gy. László találóan nevezte őket – ezt a kérdést taktikai okokból „zsidókérdésse” változtatták, a másik pedig, hogy harcukhoz szövetségesként megnyerték a volt demokratikus ellenzéket, a hozzájuk kötődő széles értelmezégi háttérrel együtt. A média – különösen az elektronikus – véleményformáló, a politikát és egész életünket meghatározó befolyására nem érdemes ma már különösebben kitérni. Hogy mire képes a modern tömegmédia, és mi ebben művelőjének a felelőssége, azt Babits Mihály Az írástudók árulása című tanulmányában így fogalmazta meg:

A kor lelkét az írástudókbán kell keresni. Ők mozgatják a „század léptéit”, hatalmuk egyre nagyobb e papiros (és tegyük hozzá: e képernyős S. M.) korban. A modern újságírás mindenben fölmenti a tömeget a gondolkozástól, kész gondolatokat szállítva neki, ... mindenekért egyre kizártolagabban az írástudók a felelősek.²⁵

A média, az ötödik hatalmi ág birtoklása tehát fontos, talán az egyik legfontosabb kérdése a modern tömegdemokráciáknak. A médiában kulcspozíciókban dolgozó meglehetősen monolit hatalmi csoport sokat tett a pártállam utolsó éveiben a rendszerváltozásért. Közülük többen politika-csinálóknak érezték magukat, tetszett nekik ez a szerep és nem szívesen adták volna fel. Kötödéseik, személyes kapcsolataik, politikai beidegződéseik egyaránt a posztkommunista-liberális oldalhoz vonzotta őket. Természetesen mondható folyamatként vált egyre pregnánsabbá érdekkazonosságuk a változtatások ellen fellépő, médiabefolyásukat elsősorban rajtuk keresztül őrző posztkommunista és liberális erőkkel. A médiaértelmiség és médiáhelyzet jellemzésére Pokol Béla találó elemzésből idézünk:

„Hiába jött létre a többpártrendszer, az alkotmánybíróskodás, és vált valósággá az állampolgárok millióinak választójoga az államhatalom meghatározására, ha véleményformálásunk alapjait a fővárosi tömegmédiauk köré sereglő néhány száz főszerkesztő, szerkesztő, riporter, újságíró és politikailag elkötelezett értelmiségi meg tudja határozni”²⁶.

A médiáháború tehát, melyben többszáz tv- és rádióriport, cikk, és állásfoglalás született, „kék szalagos” tüntetések és felvonulások, aláírások, és demonstratív letiltások stb., csak még jobban konzerválta az eleve behozhatatlan hátránnal induló rendszerváltó elit lemaradását. A véleményformáló és médiaértelmiségek érdekkazonosságukból fakadó összefonódásához partnerül nyerték meg azokat is, akikkel sikerült elhíteniük, hogy nem a pártállami struktúrák változatlan továbbélése vagy lebontása a tét, hanem az „antiszemita senkek” törtetésének kell útját állni.²⁷ Maguk mellé állították azokat is, akik egzisztenciálisan függetek tőlük. És azokat, akiket sikerült megtéveszteniük. És azokat is, akik bár átlátták e csapda lényegét, nem mertek szembeszállni a „korszellemmel” és magukra venni a kiközösítettség ódiumát. Aki ugyanis tagadni merte a „zsidók – antiszemíták” szembenállás jogos-

ságát, vagy fel merte hívni a figyelmet ennek a megosztottságnak a hamis voltára, vagy egyszerűen megkísérelte a józan hangot, annak szavát meg sem hallották, vagy azonnal félremagyarázták (ha történetesen zsidónak vallotta magát az illető), vagy egyszerűen az antiszemita táborába sorolták (ha történetesen nem vallotta magát zsidónak az illető). A médiaháború idején – és ez eltartott 1990-től 94-ig, – mi: „belgák”, nem tudtunk hova állni.

Ma, a rendszerváltozás nyolcadik évében megállapítható, hogy a médiaháborút a posztkommunista elit nyerte meg. Nem tartozik az igazi nyertesek közé a rendszerváltó értelmiségnek az a magát liberalisnak nevező része sem, mely a médiaháború legkeményebb ütközeteit megvíta.(Bánó András, Mester Ákos, Bölcst István, Gádor Iván stb.) A média ma: érdektelen, szervilis, és pártos.²⁸

Lant vagy országalma

A *Hitel*, az ún. „népiek” hosszú vajudás után megszületett irodalmi folyóirata folytatásokban közölte a főszervezőt, Csoóri Sándor naplóját. Az 1990. évi 18. számban *Nappali hold* (2.) címmel jelentek meg az alábbiak:

Együtt a nemzet? Miféle idejétműlt óhaj ez? Volt, aki ki is fejezte viszolygását: eddig a szocializmust kellett bálványozni, újabban majd a nemzetet kell? A nemzetet, mely nálunk nem egyéb, mint Horthy-emlékekkel kitömött zsák?...Élnék, miért is ne élnének soha az országban, akik unják az örökk magyar sirámokat: Mohácsot, Nagymajtényt, Világost, Trianont és ezer másfél csapást. Lehet is unni őket – ettől persze még nem tűnnek el a megoldhatatlan gondjaink közül. Különös, de addig, amíg a magyarsághoz természetes módon lehetett időmulni – akár beolvadással, akár szellemi azonosulással –, ezek az öröklött magyar nyavalýák nem zavarták, nem idegesítették – legalábbis érzékelhetően nem – például a századok óta velünk élő svábokat, cipszereket, sőt még a kiegyezés után betelepült zsidóságot sem. Adyt Hatvanyk, Révészek, Jászik, Ignatiusok állják körül, s képességeik szerint osztózkodnak is gondjaiban. Azt hiszem talán Ady ideje az az utolsó pillanat, amikor a nemzet kérdései, a magyarság kérdései még átléhető egzisztenciális

dóság például nemcsak a nyelvet, a nyelvben megülepedett fájdalmakat is megtanulta. *A Tanácsköztársasággal, a Horthy-korszakkal, de különösen a Vé szkorszakkal a szellemi-lelki összeforradás lehetősége megszűnt.* Természetesen minden is voltak és lesznek is Szerb Antalok, Radnóti, Sárközi Györgyök, Vas Istvánok, Harag Györgyök, Orbán Ottók, Konrád Györgyök, Faludy Györgyök és Zala Tamások, de ahogy manapság egyre határozottabban érződik, fordított asszimilációs törekvések mutatkoznak az országban: a szabadelvű magyar zsidóság kíványa stílusban és gondolatilag „asszimilálni” a magyarságot. Ehhez olyan parlamenti dobbantót ácsolhatott magának, amilyet eddig még nem ácsolhatott soha. (kiemelés S.M.) Ha volna új Ady Endrének, Bartókunk, Németh Lászlónk, Bibó Istvánunk, Illyésünk, ez a kihívás talán még kapóra is jöhetsz: hadd versenyezzzenek kitűnő erők egymással a századok óta húzódó magyar bajok orvoslásában... De hát se Adynk, se Németh Lászlónk, se Bibónk. Ráadásul mérvadó szellemi életünk sincs, amely megselelő közeget vagy háttéröt biztosíthatna a versengésnek. Egyedül csak a politika küzdőtere létezik, ahol a dolgok logikája szerint ütésre ütés a válasz, rágalmazásra, rágalmazás. Antiszemitizmus és nacionalizmus? Ezek is inkább egy fölültesen megírt politikai színdarab főszereplői s nem a lelkeik, illetve nem a valóságos helyzeté. Fegyveres csapatok helyett nagy habverőkkel föl szerelt különítmények járnak a közéletben s fölhaboztatnak minden, ami segít eltakarni a megoldandó kérdéseket...

Csoóri Sándor költő, jó költő. A képek, jelképek, sejtések és intuíciók mestere! A fentiek szerintem még akkor is a költői szabadság határain belül maradtak, ha szavain átsüt a „zsidóság” túlértékelése és a „magyarság” alábecsülése.²⁹ Kár, hogy a politikával is kacérkodott. A reáacsargókat ugyanúgy nem értem, ahogy nem értettem azokat sem, akik 1987-ben Spiró Györgyre vicsorogtak *Jönnek* című verséért. Spiró is túlzott, túlreagált, igazságtalan volt és vadaskodott. És mégis megérzett valamit, kifejezett valamit, amire csak az igazán nagyok, az igazán jelentősek képesek. Benne is az munkált, ami Csoóriban: az „érted haragszom, nem ellened”.

Jönnek a dült-keblű mélymagyarok megit, súszfapoíták, súzfarajongók jönnek a szarból... Gyula Tassék

Csoóri naplójegyzetei és V. Domokos vitaindító cikke között az az alapvető különbözőség: hogy míg V. Domokos írása a legnagyobb példányszámú napilapban, a Népszabadságban jelent meg, és a vele vittatkozók is itt válaszoltak; addig Csoóri sorait egy irodalmi lapban tette közzé, a vele polemizáló, az őt minősítő és leantiszemita közel két-száz (!) írás zöme ezzel szemben országos napilapokban, hetilapokban kapott helyet.³⁰ A vezető értelmezégek néha szomorúan elhatárolódó, máskor hisztériába csapó sorait olvasva az ismert francia sanzonékesnő, Juliette Greco jutott az eszembe, aki egy rádiónyilatkozatában kuncogva azt mondta: „Jobb ha Sartre-ral téved az ember, mintha Raymond Aronnal van igaza.”³¹ A magyar értelmezégek egy hadra fogható része ugyanis szemmel láthatólag azért állt csatasorba, hogy „nás”-voltát bizonyítsa.

Így tehát a több százezer olvasó – akikhez a Csoórit támadó írások eljuthattak –, csak a szövegösszefüggésből önkényesen kiragadtott sorokkal ismerkedhetett meg, (az általam dölt betűvel jelzett részekkel) a napló hangulatával, a szövegkörnyezettel és az írás érdemi üzenetével nem. Ez a módszer a továbbiakban általanossá vált. Az antiszemita vagy annak minősített írások, irományok, marginális, pár száz, pár ezer olvasóhoz eljutó orgánumokban láttak napvilágot. 1990 és 1994 között azonban az országos, több százezer példányban megjelenő napi és hetilapok – nem beszélve a tv és a rádió nyilvánosságáról, – állandó publicitást biztosítottak a „zsidókérdez” taglásának, azzal az ürüggel, hogy a szélsőjobboldali – értd: fasiszta erők – hatalomátvételre készülődnek. Ehhez káپóra jöttek a pár ezer példányban megjelenő (vagy ki finanszírozta őket?) *Hunnia*, *Szent Korona* és egyéb különben teljesen érdektelen kiadványok: Na, és Szabó Albert. A hirtelen a semmiből előkerült Szabó Albert, aki a rendszerváltozást megelőző éveket valahol külföldön töltötte, hazatért és egy pár tucat főből álló neonáci csoportot alakított. Szabó és feltűnő öltözettelű csoportja me-netrendszerű pontossággal jelent meg minden nem szociál-liberális tüntetésen, és biztosította magának a média kitüntető figyelmét. 1994 óta Szabó és csapata nem tünt fel a tv képernyőin. (Lehet, hogy más feladatot kapott?)³²

De a rendszerváltozás igazi sztárja Csurka István volt. Az MDF alapító tagja, majd alelnöke, a sikeres és tehetséges színpadi szerző, a kiváló író, a bohém, nagybeszédű, nagyivó. A par excellance népi hős. Aki újra és újra megbotránkoztatta a megbotránkozni vágyó nagyér-

deműt. Vagy azért, mert kimondta, vagy azért mert belehallották, vagy azért mert elhallgatta, vagy azért mert irritálták, vagy mert ő maga irritált. Az Országgyűlesi Könyvtár Sajtófigyelő Adatbázisának nyilvántartása szerint 1990–1994 között 1603 olyan cikk, tanulmány, interjú stb. jelent meg, amelynek címében a „csurkai, csurkizmus, csurkák, Csurka” szó előfordult.³³

El fogja dönteni az utókor, ki volt az írogató politikus, s ki a politizálgató író. Mi csak azt tudjuk: másképp esik latba egy „írói munkásság” terméke, mint egy parlamenti párt, ne adj Isten kormánypárt alelnökének tanulmányát. Csurka írását, írásait tehát ebből és csak ebből a szempontból szabad e helyen tárgyalni. Egy párt, egy kormányzó párt alelnökétől ugyanis joggal elvárható, hogy írásának minden mondatát a kiváltandó és kiváltható hatás szempontjából mérlegelje. Még-bocsájthatatlan hiba, ha nem ezt tette. Még-bocsájthatatlan bűn, ha ezt tette. Politikai tevékenysége vállalhatatlanná vált a kormányzó MDF számára, és pártszakadást eredményezett. Az MDF-azóta sem heverte ki ezt a csapást. Csurka „irodalmi tevékenysége” a szociál-liberális tábort erősítette, a rendszerváltoztatót pedig gyengítette. Augusztus 20-i tanulmánya provokáció volt. Tudta mire számíthat, mégis közzétette. A botrány New Yorkig elhallatszott. Megkapta Antall Jánosztól az ügynök voltát bizonyító borítékot. Aztán a Magyar Fórumban olvashattuk, hogy bár beszervezték, soha nem jelentett semmit. Az MDF kettészakadt. Pártja, a Magyar Igazság és Elet Pártja nyolcvanötzer szavazatot kapott a 94-es választáson.

1992. augusztus 20-án jelent meg a *Magyar Fórumban Csurka István Néhány gondolat a rendszerváltozás két esztendeje és az MDF-program kapcsán* című írása, melyben szokásos stílusában bő lére ereszett eszmefuttatásokat közölt történelemről, politikáról, jelenről, jövöről. Elemzései mint minden: helyenként briliánsak, néhol szellemesek, esetenként laposak – vagy egyszerűen marhaságok. Hihetetlen naivitásról árulkodó zagyvaságok keverednek a pontos helyzetfelismeréssel. A diagnózis felállításában a légiobb. A terápia meghalászásában dilettáns.

Csurka jól láta, hogy a szovjet világbirodalomi összeomlása váratlanul és felkészületlenül érte a világ nagy részét, beleértve természetesen a magyarországi rendszerváltozásban érdekelt erőket is. Az is igaz, hogy Magyarország földrajzi fekvése, és gazdasági teljesítőképessége miatt egyaránt kiszolgáltatott helyzetben van és önálló csele-

véni tere erősen korlátozott. Amit a pénztőke, az IMF és a Világbank meghatározó szerepéről ír, szintén olyan adottságok, melyet egy végletesen eladósodott és körbekerített országnak tudomásul kell vennie: Nem tévedett, amikor az alábbiakat jósolta:

„A szakembereké a jövő”. Elmagyarázták a társadalomnak, hogy a Kádár-korszak utolsó évtizedének szakembergárdája, pártvezetése és az ezzel összefonódott intézményi és gazdasági vezető rétege „Már nem volt olyan bunkó”, mint az előző kommunista garnitúrák voltak, hanem „européer”. Kiterjedt nyugati kapcsolatokkal bír.”

(Lehet, hogy az MSZP innen vette 1994-es kampányának fő üzenetét, a „szakértői kormányt”?) Próséciája az SZDSZ-szel kapcsolatban 1994-es koalíciókötésükkel beteljesült:

„lehetetlen volt (a közvéleménynek S.M.) megmagyarázni: a leghírhedtebb antikommunista párt valójában nomenklaturás, a folyamatos átmenet biztosító társaság.”

Minden bizonnal igaza volt abban is, hogy a „Dunagate-et” „hollywoodi stílusú mesének” nevezte. De egész írásán átsüt egyfajta állandósult kisebbrendűségi érzés és sértődöttség. Miközben ő sem fukar-kodik a bántó jelzőkkel, ha ellenfeleiről van szó. (mikiegerek, aczélosok, nomenklaturások, stb.). A „mucsai”, „bugris”, „lábszagú”, „szegény-legények” minősítéstől miért horkan fel egy olyan sikeres író-sztár, mint ő? Aki a politikában is sokra vitte? Aktív pártalelnök és honatya? És Csoóri? És a többi elsővonalbeli MDF-es mind, mind (kivéve Borosst, aki úgy volt politikus és csak politikus, hogy közben nem akart író, tudós, értelmiségi stb. is maradni). Miért?

Csurka azt hiszi, a világ Magyarország körül forog, Magyarország pedig a magyar írók körül. Van egy nagy világ-összeesküvés, benne van a pénztőke, a nemzetközi média, az USA elnöke, a nemzetközi zsidó szervezetek, az (innen nézve) óriási befolyással rendelkező Zsidó Világkongresszus, Soros György és Aczél György, illetve az aczéli „ejtőernyős csapat”. Néha összeülnek a Rózsadombon vagy New Yorkban, esetleg Tel-Avivban és meghányják-vetik, hogy mit is csináljanak.

„Az „ejtőernyős csapatról” szerinte az alábbiakat kell tudni:

„Egyszer majd, egy nyugalmasabb időben talán valaki megírja, hogyan mozog a magyar társadalom testében az az ejtőernyős csapat, amelyik szükség szerint hol Galilei Kör, hol polgári liberális gondolkodók folyóirata, majd Kun Béla és Szamuely Tibor gyilkos terrorlegényeivé lépnek elő, majd moszkovita emigráció lesz belőlük, akik Bécsben és Berlinben székelnek, majd itthon pártolják halára József Attilát. Ez a csapat minden változó alakban, minden élítéli az előzőt, miközben folytatja s ezzel ott van minden nagy társadalmi változásban.”

Hogy kikre is gondol Csurka, amikor „ejtőernyősökrol” ír, azt az egyik „leninista-liberálisztől”, Kende Pétertől tudhattuk meg. „Csurka után szabadon” írta:

A szabadkőművességtől a feminizmusig és a laikus szellemi iskoláért folyó küzdelmekig, minden, ami nyugatias értelemben egalitárius, polgári és emancipativ, Magyarországon magán viseli a zsidó kezdeményezés, a látványos zsidó jelenlét, a tömeges zsidó részvétel békéjét. „a társadalmi haladás előharcosai voltaképp nem a fennálló, nemzeti társadalomba kívánnak integrálódni, hanem inkább azon dolgoznak, hogy a fennálló konzervatív Magyarország helyébe olyan emancipált, a modern világ felé nyitott, nyugatias Magyarországot állítsanak, amelybe – a modern egyetemeség jegyében – belülről lehet integrálódni.”³⁴

Amit Csurka hírhedtté vált tanulmányában állít, igaz. Az MDF-nek és Csurkának a rendszerváltás pillanatától kezdve, az antiszemizmus vágájával kellett hadakoznia. Az MDF-re, a jobboldalra és magára Antall Józsefre is rávetült ez a vád. Pedig az ő esetükben alaptalan volt. Csurka István azonban – bár nem tartja magát annak³⁵ – fenti tanulmányában jócskán tett antiszemita kijelentéseket. Például, amikor arról írt, hogy 1956-ban azért nem segítette meg a forradalmat az USA, mert Eisenhower elnököt befolyásolta a ZSVK azon állítása, hogy Budapesten ölik a zsidókat.

„Itt voltaképp két fél birkózik: a nemzeti centrum, amelyiknek éppen úgy van kereszteny szárnya, mint népi és egykori parasztoktól származó párti szocialista elkötelezettségű irányzata és a baloldali blokk, amelyiket antikommunista radikalizmusban nem lehet túlharsogni, de amelyik végeredményben az 1945 óta folyamatos uralmat akar-

ja fenntartani. Ebbe természetesen beleterjedik a zsidóság befolyásának biztosítása is, de a legfontosabb az anyagi pozíciók megörzése és a hatalom átörökíthetőségenek a fenntartása.”

Milyen zsidó befolyás biztosítására gondol? Milyen zsidó befolyás érvényesült itt 1945 óta? Rákosi, Gerő és társaik a szovjet uralmat képviselték Magyarországon, a bolsevik típusú totális állam magyarországi helytartói voltak. De milyen befolyást biztosítottak „a zsidóknak” mint olyanoknak, mint közösségeknek? Vagy Kádár? Csurkának tudnia kell, hogy a Szovjetunió politikáját fennállásának szinte egész időszaka alatt éles antiszemitaizmus – ezt később cionista-ellenességek becézték – jellemézte. Mégis mire gondolt, mennyivel volt több befolyása a Magyar Izraeliták Országos Képviseletének, mint mondjuk az Unitárius Egyháznak?

Nem lett volna célravezetőbb, ha csak annak taglalására szorítkozik, milyen hibákat követett el az MDF 1990 – és 1992 között? Miért Hankiss Elemért és Gombár Csabát javasolta Csurka István a Magyar Televízió és Magyar Rádió élére? Miért Göncz Árpádból lett köztársasági elnök? Miért nem tudott az MDF és maga Csurka sem, szót érteni az újságírókkal, szerkesztőkkel, értelmiiségekkel? A társadalommal?

Konrád György egykor ellenzéki sztár-író, a Demokratikus Charta emblematikus vezetője volt a tárgyalt időszakban. Az SZDSZ-es politikus író³⁶ igazi királycsinálóként az 1994-es parlamenti választásokon abszolút többséget szerzett MSZP-vel az SZDSZ listavezetőjét akárta miniszterelnökként elfogadattni. Ez a többségi akaratot semmibe vevő, antidemokratikus attitűd nem ingatta meg szocialista és liberális körökkben töretlen tekintélyét sem belföldön, sem külföldön. Elegánsan elszíkkadtak a mellett a tény mellett is, hogy Konrád egy esetben, minden kétséget kizárában bizonyítottan, együttműködött a politikai rendőrséggel.³⁷

Konrád író. Újabban a „zsidókérdésről” szeret írni. Mindig mást. De hát ő is csak egy politizáló író, illetve író politizáló. A rendszer-változás előtt még – amolyan magyar baloldali liberális módon – így fogalmazott: a „zsidóságból valahogy kiléptem”. És: „Ha a zsidók kollektívan vállalják a szenvédés elviselésének érdemét, akkor kollektíven kell vállalniuk a szenvédésokozás ódiumát is”- írta. Amikor azonban 1997-ben a fenti állításokat is tartalmazó tanulmányait kötetbe gyűjtve megjelentette, idézett kijelentései valahogy kifelejtődtek.

Úgy tűnik visszamenőleg kissé szorosabbra húzta kapcsolatát a zsidósággal.³⁸ (Mezei András szerint az utóbbi időben ellepték a közéletet a konjunktura-zsidók.)

Az alábbiakra pedig minden bizonnal V. Domokos és Csurka ihlették:

Indokolt, hogy a zsidók ne tóduljanak be a politikai osztályba, és hogy a teljesítményük legyen minél inkább személyes. A zsidók gyakoroljanak némi rezervált önkorlátozást, ami olyan emberhez illik, aki tudomásul veszi, hogy az emberek többsége őt mint kisebbséget szemléli.³⁹

Miért indokolt? És hogy tudnak „a zsidók” másképp, mint személyesen betódulni a politikai osztályba? És melyik „zsidók”? Azok, akik nem személyi teljesítményük alapján jutottak oda? Mekkora rezervált önkorlátozást gyakoroljanak „a zsidók” a politikában? Mondjuk, akkor elég lesz, ha nem ragaszkodnak a miniszterelnök személyének kijelöléséhez?

Konrád *A láthatatlan hang* c. könyvét kulturális és biológiai fajelméleti munkának nyilvánítja Polonyi Péter. Sajnálatos és egyben jól jelzi a magyar közállapotokat „zsidó ügyben”, hogy kritikája legelején siet leszögezni, maga is zsidó származású. (Csak tudnám, kit érdekel?) Fenti állítását – többek közt – Konrád alábbi kijelentéseivel igazolja.

„A zsidók ... kitüntetett szerepet vállaltak a világ kommunikációs összekapcsolásában, a hírközlésben, a kereskedelemben, az intellektuális dialógusban, a Föld és a rajta élők világával változtatásában... Ez az egyetlen világnép és ebből fakad rendeltetése is... A magát papi szerepre kiválasztó nép a különállását megőrizve tanúsított az egyetlen Isten és az egyetlen emberiség eszméje mellett. A zsidók nem lesznek utcaseprők, mert a sok évezred alatt felhalmozódott intellektuális tőke tovább öröklődik az utódokra. Az érzékenységet, az alkotat és valószínűleg intelligenciánk természetét is összeadjuk abban a génkoktélban, amik a gyerekeink. Hordozható örökség ez és bárhol működtethető.”⁴⁰

Mindezt röviden úgy lehetne összefoglalni, hogy egyfelől „a zsidó” a bokréta Isten kalapján, másrészről viszont, ők: már mint „a zsidók”, egyedülálló módon már sok évezred óta egyfolytában intelligensek. Bizonyára a génkoktél miatt. (Hiába, ha valaki liberális!)

(Istenem, ha Csoóri, Csurka és Konrád, mint régen, 1990 és 94 között is fehér asztal mellett beszéltek volna még egymással a fentieket!) „

Ide kívánkozik a „belga” Spiró György „különvéleményének” egy részlete: „A zsidók hatalomról. M. legutóbbi műbútori gíbeq azirányában a

„A váteszszerű műlhatatlan szükségszerűségében hivő alkotókban a hatalom akára feltehetőleg erősebben munkál, mint a művészet akára...”⁴¹

Műbalhék

1990. október 18-án a TV 2 és a Kurír című bulvárlap arról tudósított, hogy a szabadon választott magyar országgyűlésben Tölgessy Péter, SZDSZ-es frakcióvezető interpellációja közben az a bekiabálás hangzott el, hogy „Hordót a zsidónak!” A Magyar Köztársaság Legföbb Ügyésze által lefolytatott vizsgálat szerint ilyen bekiabálás nem hangzott el. Az ügyész vizsgálat megállapította:

Teljes bizonyossággal leszögezhető, hogy dr. Tölgessy Péter interpellációja közben elhangzott bekiabálás szövege: Hordót a szónoknak! A szakértők a kérdéses szövegrészről egrészt műszeresen és percepciós eljárással, valamint fonetikai kritériumok alapján párhuzamosan vizsgálták. „A vizsgálat azt is kétségevonhatatlanul megállapította, hogy ez a szó (zsidó) nem hangzott el.”⁴²

1991. szeptember 29-én Hanák Péter történész Csoórit támadva *Hagyomány és jövőkép* címmel írt cikket a Népszabadságban. Ezt követően állítólag feleségét telefonhívásokkal fenyegették meg, majd tették (bőrszíjjal?! bántalmazták. Október 18-án pedig, alighogy elhagyta Hanákék lakását a vizsgálódó kerületi rendőrkapitány, egy állítólagos támadó az ablakon behatolva megszúrta Hanák Katalint. „A világháború óta az első hazai pogrom” – írta a Magyar Narancs, és állítását később sem vonta vissza.⁴³ A dús képzeletű szociológus hölgy állításával ellentétben a vizsgálat bebizonyította, hogy a bejáratí ajtó nyílásán illetve az utcai ablakon keresztül fizikai képtelenség a lakásban tartózkodót megszúrni. Az esettel kapcsolatban az akkor még SZDSZ-es párlap, a *Beszélő* azt szuggerálta, hogy vannak,

„akik azt akarják, hogy rettegjén minden zsidó és minden liberális, rettegjén mindenki, aki nem a Nemzeti Többség”⁴⁴.

Joggal állapíthatta meg Csurka István rádiós jegyzetében az alábbiakat:

„Magyarországon kis piszkos sajtó-harcok folynak. Tavaly összel, miközben nem múlt el nap, hogy ne jelent meg volna valami arról, hogy van-e antiszemitaizmus Magyarországon, s ha van, kik gerjesztik, jelentkezett a nyilvánosság előtt egy asszony, egy történész felesége azzal a sérelmével, hogy őt korbáccsal arcon vágták azért, mert a férje írt és nyilatkozott az antiszemitaizmus terjesztése ellen. Majd azt is állította, hogy az ablakán át megszúrták ugyanezen okból. A bejelentésnek hatalmas visszhangja támadt, aláírásgyűjtés indult, értelmiségiek tiltakoztak az antiszemita brutalitás feltámadása ellen. A közvélemény előtt megrajzoltak egy fantomképet, a magyar nacionalista, az úri betyár terrorista képét, aki védetlen asszonyokat szurkál, mert a felbujtók, a populista írástudók erre bujtogatják. Az ügy mellé odaállt a Nyilvánosság Klub nevű egyesület, amelyet eredetileg állítólag azért szerveztek, hogy őrködje a tájékoztatás tisztasága felett. Most kiderült, hogy az egész szemben szedett hazugság. Az asszony beteg, a korbácsos magyar fasisszák nem léteznek. Az ablak, amelyen át beszúrtak, öt méter magasan van. Közben azonban a történész elmondott egy csomó mélyenszántó elemzést a magyar nacionalizmus terjedéséről, veszélyességről és a jóérzésű emberekben talán kialakult valami bűntudat is. A történészen nem alakult ki bűntudat, pedig történész létére saját feleségét nem ismeri. Az elenyésző taglétszámu Nyilvánosság Klubot azonban még mindig a sajtóetika bástyájá-ként tartják számon.”⁴⁵

A fentiekkel kapcsolatban a fiatalabb generációhoz tartozó Novák Attila az alábbiakra hívta fel a figyelmet:

„A Hanákné és hordó ügyekben az 1944-es eredetű tapasztalat, az üldözöttéstől való félelem aktívan jelen volt. De jelen volt más, olyan „botrányokban” is, amely politikai vagy vallási kisebbségeket érintett. mindenféle kisebbségi probléma megítélésénél ott lebegették egy lehetséges Auschwitz képet, amely – így – a maga borzalmánál fogva – mindenféle párbeszéd lehetőségét megszűntette, és az eredetileg nem szélsőjobboldali véleményeket is bezárta a barnainges táborba. A jelenség azért is meghökkentő, mert a

holocaustban közvetlenül nem érintett generáció több tagja is aktív részese volt. Az 1944-es sérelem állandó hangoztatása így a kommunikáció bejárt (a zsidó problematika használatában pedig egyetlen) útjává vált, a vészkorszakkal való példálózás pedig *gicces toposz*á magasztosult. Ez magának a holocaustnak és túlélőinek ártott a leginkább, mert korlátlanul alkalmazhatóvá tette a vészkorszak szenvédésein taglaló beszédet... türhetetlen és tisztességtelen, hogy az 1990-es években minden csoportkülönbséget megfogalmazó álláspontot a holocaust elkövetőivel hozzanak összefüggésbe.⁴⁶

Fónay Jenő, a POFOSZ elnöke, 1992. szeptember 8-án egy MDF-es lakossági fórumon a következő kijelentést tette:

„1992-ben, aki a fasizmust próbálja elítélni, az egy gyalázatos, alávaló, bolsevista bérenc.”

„A dologból takaros kis bortány keveredett” – idézte fel az *Egyenleg* című tv-híradóban elhangzottakat a szerkesztő. Fónay Jenő ugyanis, alig három héttel korábban, a Csurka-tanulmány megjelenésének napjaiban a Magyarok Világszövetségének egyik alelnöke lett. Óbudai kijelentései pedig enyhén szólva rossz fényt vetettek a magyarság újjáalakult nemzetközi szervezetére. Az *Egyenleg*-riportot idéztek a másnap reggeli televíziós hírműsorok, a napilapok. Fónay Jenő szavairól beszámolt a rádió... A Fónay ügygel kapcsolatban állást foglalt a miniszterelnök is. Antall József azt mondta: Erkölcsei alapja annak van, aki egyszerre ítéli el a nácizmust és a fasizmust, illetve a bolsevizmust és a kommunizmust... Az *Egyenleg* ezt követően újra bejátszotta Fónay szavait, majd ismertette az *Egyenleg* szerkesztőségének véleményét: A felfokozott, indulatokkal teli, feszült magyar közéletben rendkívül nagy a felelőssége a nyilvánosság előtt közszereplést vállaló politikusoknak, illetve személyiségeknek. Fónay végül nyilvános levélben kényszerült bocsánatot kérni”

– büszkélkedett az újabb műbalhét – provokáló *Egyenleg* beszámolója.⁴⁷ Fónay Jenőt 1956 után jogerősen halálra ítélték. A kivégzés napján kivezették a bitófa alá, és csak ott közölték vele, hogy kegyelmet kapott. 56-os hős volt, tehát, és nem volt „nás”. Személyén keresztül újra célból lehetett venni a nagymogulokat: Csoorit és Csurkát, és így ütni lehetett az MDF-en és főleg, be lehetett bizonyítani, hogy az 56-os hősök közül azok, akik nem tartoztak se a volt kommunisták, se a

reformkommunisták, se a posztkommunisták közé és még csak nem is SZDSZ- esek, azok fasiszták. Fónay ugyanis azt merte kimondani, hogy 1992-ben, a több mint négy évtizedes kommunizmus bukása után két évvel csak és kizárálag a hatalomátmérésben érdekeltek posztkommunisták érdekeit szolgálja a nem létező fasizmus elleni állandó hárc. Ezért indult be ellene a médiakommandó a maga sajátságos technikájával. Miután már három hete folyt a „náci alapvetésű” minősített Csurka-tanulmány körüli botrány, az a kitétel, hogy „Fónay alig három héttel korábban, a Csurka tanulmány megjelenésének napjaiban lett a magyarok Világszövetségének alelnöke”, semmi mást nem szolgált, mint hogy összemossa Fónayt és Csurkát, és a gyanúltan nézőnek azt sugallja, hogy a Fónay által elmondottaknak valójában a Csurka-tanulmányhoz van köze. Ne is gondolkozzon a néző azon, hogy mi is az inkriminált mondat, és hogy egyáltalán kifogás alá esik-e. Fogadja el, hogy olyan Csurka-szerű.

1992. október 23-án a Kossuth téren a Magyar Köztársaság elnöke, az SZDSZ-es Göncz Árpád nem mondta el ünnepi beszédét, mert a mikrofonhoz lépve hatvanhét másodpercen keresztül tartó füitty és tapskoncerttel fogadta őt a zömmel 56-os veteránokból álló ünneplő közönség. Az elnök meg sem kísérelt a tömeghez szólni, riadtan tekingettet jobbra-balra, majd megsértődve elvonult. Példátlan megfutamodását mentve kitalálták a fasiszta tüntetés meséjét, mert a téren jelen volt két vagy három neonáci sapkás, Árpád-sávos zászlót lengető fiú. Azt szuggerálták, hogy az elnök megdöbbent a neonáci sapka látványától (bámulatosan jó szeme lehet!), és a „fasiszta provokáció” miatt nem mondta el a nemzeti ünnepen államfői beszédét. Később, a Sony cég vizsgálatából kiderült, hogy az Egyenleg által sugárzott szalagokat összevágta és a neonáci jelképeket viselő fiúk, az elnök fellépése idején már nem voltak a téren, mert a rendőrség azt megelőzően elvezette őket.⁴⁸ Ettől kezdve azonban ez a tüntetés nem a köztársasági elnök megfutamodásáról szólt, és nem is arról, miért is fordult szembe vele 56-os harcostársainak zöme.

Az 56-osok több ok miatt is elégedetlenek voltak egykor elítélttársukkal. Elsősorban azért, mert Göncz alkotmányos lehetőségein túlnyújtózva megakadályozta a rendszerváltó kormányt a nyíltan az elit-váltás elszabotálásában érdekeltek médiaelnökök leváltásában, illetve szembefordult a történelmi igazságítélt szorgalmazókkal.⁴⁹ Az igen csak visszafogott történelmi igazságítéli törekvések, melyek kizáro-

lag a főbenjáró bűnök elkövetőire (gyilkosok, tömeggyilkosok, illetve minősített hazárárulók) korlátozódtak volna, az egykori demokratikus ellenzékiek és a nyomukban lihegők szájában „leszámoló indulattá”, elszámolás helyett „leszámolássá” váltak.⁵⁰ A média nem adott lehetőséget az igazságítélt melletti kiállásra, aki mégis megtette, kiátkozásra került. Mindezt betetőzte az elnöknek az a meglehetősen arrogáns gesztusa, amivel megakadályozta, hogy az 56-os szervezetek képviselője is beszédet mondhasson a téren.

A szociáliberális politikusok, véleményformáló értelmiségek és médiabeli szövetségeseik az Antall-kormányt és személyesen Boross Péter belügyminisztert vádolták meg a „fasiszta tüntetés” megszervezésével. Összehangolt médiatámadással hírbe hozták a határosséget és a köztársaság létét veszélyeztető, szervezett provokációról beszéltek, hogy feledtessék, az országnak olyan elnöke van, aki már egy ilyen horderejű ügytől is bepánikol, és nem képes ellátni feladatát. Az elkötelezetten antifasiszta szociáliberálisok egészen hatalomra jutásukig ígérték, hogy ki fogják deríteni, mi is történt 1992. október 23-án a Kossuth téren. Kormányra kerülésük óta ennek az ígéretüknek a bevaltásával is adósok.

„Nem felejtem el azt az október 23-át, amelyen mi, hívei és tisztelettel telői magára hagytuk Göncz Árpádot, a Magyar Köztársaság elnökét, örökké, Magyarország egyik legnépszerűbb, köztiszteltek örvendő polgárat. Csak mert nem akartunk „ezek közé” keveredni”⁵¹...

A közélet állapotát és a felajzott indulatokat jellemzi, hogy a budapesti főrabbi, Landeszmann György 1993 februárjában egy interjúban többek között erre a kijelentésre ragadtatta magát: „Ha felsorolnánk azoknak a zsidóknak az értékeit a magyar kultúrában, amit ha kivonnánk Magyarországról, akkor nem maradna más, csak a bögattyá és a fütyülős Barack.”⁵² (sic!)

A nemzettudatról és a „zsigerekről”

Magyarországon 1990-91-ben nem csak a több mint négy évtizedes szocializmus omlott össze, hanem véget ért a több mint fél évszázados idegen megszállás is. Joggal merült fel az igény, hogy a 20. század fordulójához közeledve, a bipoláris világ megszűnése után, újra végig-gondoljuk a magyar, európai és világtörténelem legfontosabb kérdéseit, újra szembenézzünk nemzeti történelmünk legfontosabb kihívásai-val. Mindez azért is megkerülhetetlenül fontossá vált, mert generációk sora nőtt fel egy olyan kizárolagosságra törő ideológia szorításában, mely szerint a történelem állandóan fejlődik, tökéletesedik, az ember pedig, ha rálép a megfelelő útra, bizton haladhat az egyre igazságosabb, egyre boldogabb jövő felé. A megfelelő út pedig a marxista-le-ninista elméletekben lefektetetteknek megfelelően: a szocializmuson keresztül a kommunizmusba vezet. A történelem minden szereplőjét és minden eseményét ennek a jövőnek a soha be nem teljesülő igére-teihez mérték. Nemzeti múltunk, kontinensünk és a világ elmúlt év-századának valós történéseit, mozgatórugóit, csapdáit, hazugságait, vélt vagy valós választási lehetőségeit a realitásokkal és nem egy ide-ával mérve akarták a rendszerváltók a múlt örökségét feldolgozni. Ez a törekvésük azonban újra csak a véleményformáló és médiaértelmiség legbefolyásosabb csoportjainak léterdekébe ütközött. Nemcsak azért, mert mint azt Kohl kancellár mondta: „Aki kezébe keríti a fiatal nem-zedék történelemszemléletét, kezébe keríti a jövőt is”, hanem azért is, mert ez a jól körülhatárolható értelmiségi csoport évtizedeken keresz-tül magyarázta az embereknek, hogy az a normális, jó és igazságos, ahogy a szocialista rendszer – az ő rendszerük – működik. Most megint csak ők sokszor személy szerint is ugyanazok – akarják megszabni nekünk, mit gondoljunk a múltról: a kommunista múltról, az azt meg-előző és azt követő időszakról.³ Ők érdekeltek abban is, hogy a törté-nelemírás által már rég meghaladott „fasiszta Horthy-korszak”, „mo-dernizáló baloldal”, „retrográd, elavult, maradi jobboldal” képe válto-zatlanul tovább éljen, hogy a vulgár-marxista történetírás legsötétebb ötvenes éveit idéző bornírtságok újra és újra nyilvánosságot kapjanak.

Ennek a történelemszemléletnek már-már saját paródiájába hajló torzítása jellemzi a fent már többször idézett élliberális Szabó Miklós publicisztikai tevékenységét. Az egykori demokratikus ellenzék által

szervezett repülő egyetemek történész előadója, SZDSZ- és országgyűlési képviselő, a HIT gyülekezet⁵⁴ Holocaust megemlékezésén meg tartott előadásában az alábbiakat mondta:

A rendszerváltó Antall-kormány, miközben újra divatba hozta az antiszemizmust, eszmeileg restaurálta a Horthy-rendszert, ugyanis a történelmi nagybirtokrendszer már nem lehetett visszaállítani. Rehabilitálta a II. világháborús hadbalépést megelőző területi revisziót, és a német oldalon való háborús részvételt, végső soron pedig a nyilasok (!) szovjetellenes háborúját. Az MDF-propaganda szoros kapcsolatot tartott a szélsőjobboldali Hunnia-körrel, amit az bizonyít, hogy az Új Magyarország című újság közös estet rendezett a Hunnia-körrel. A Horthy-kurzus alapvetően antiszemita volt. Antikommunizmusának az volt a baja a komunista rendszerrel, hogy elvette a hatalmat a magyar uraktól – pedig a hatalom történelmi jogon egyedül őket illeti meg –, és a zsidók és prolet kezébe adta, ami nem más, mint a magyarság meggyalázása. Az MDF-propagandában ez a szemlélet kísért. Az elmúlt években az Antall-kormány (nyilas) szemléletről tett tanúbizonyságot. Utalhatunk itt Horthy újratemetésére, háborús bűnösök sorának rehabilitálására. A hagyományt kereső erők egy része a modernizációs feladatok kihívása elől a Horthy-rend szer legrosszabb örökségének felélesztéséhez menekül.⁵⁵

Az SZDSZ- és politikus-történész által a Horthy korszakról és a rendszerváltozás utáni demokratikus átalakulás időszakáról felrajzolt képet kettőt célt tűzött maga elé. A legrosszabb, sematikus, vulgár-marxista hagyományokhoz visszanyúlvá felelevenítette azokat a hívőszavakat, melyeket a két háború közötti és a II. világháború alatti Magyarországgal kapcsolatban a 60-as évek végéig használtak – azt követően ez a stílus jobb körökben már nem számított szalonképesnek – hogy összemossa őket a rendszerváló kormány időszakával. A Horthy-rendszerrrel kapcsolatosan használt kifejezések, mint: antiszemizmus, restaurálás, nagybirtokrendszer, nyilas, szovjetellenes, szélsőjobboldali kurzus, urak és „prolak” szembeállítása, Szabó és több vele egycélú és egyivású tollnak szerint egy az egyben alkalmásak voltak az Antall-Boross éra jellemzésére is. Erződik, hogy benne is, mint az alább idézett Révész Sándorban „zsigeri” idegenkedés, gyanakvás munkált:

„Az igazság az, hogy miközben Antall társadalomideálja kétségtelenül közelebb áll hozzáam, mint Aczél, az aczáli személyiséget és

annak közegét sokkal jobban értem és sokkal inkább át tudom elni; mint az Antallét. Nyilván azért is, mert egy zsidó gyökerű kommunista családban nőtem fel, erről van belső képem, az Antall nevelő középosztályról nincs.”⁵⁶

A zsigerek először akkor jutottak szerephez, amikor a rendszerváltó magyar országgyűlés az ezeréves koronás magyar címer használata mellett döntött. A címvita ugyan látszólag a „koronakérdés” körül forgott, valódi tétele azonban az volt, vállalja e a Magyar Köztársaság több mint ezeréves történelmünket vagy pedig, a Magyar Népköztársasághoz hasonlóan, abból szemezgetve, a továbbiakban is csak az ún. forradalmi, haladó hagyományokat tekinti sajátjának.⁵⁷ Valahogyan úgy, ahogy azt az azóta elhunyt Hanák Péter felesége állítólagos támadóit oly nagyon ingerlő írásában leszögezte:

„Én a reformkor nemzeti liberalizmusát, a századelő szociálisan megreformált nemzeti és politikai programját tartom a jó hagyománynak, és nem a nemzeti konzervativizmust, amely azért csak nacionalista és konzervatív marad, annak a nacionalista konzervativizmusnak az örököse, amely már kétszer taszította Mohácsnál súlyosabb katasztrófába az országot és a nemzetet, amelynek nem csekély része volt magának Trianonnak az ilyetén történt ránk erőszakolásában, az 1945-öt követő szovjet megszállásban, az 1947. évi békészerződés kemény realitásának meghozatalában.”⁵⁸

Ugyanez a rákosista Szabad Nép egykoru publicistájának, a már idézett Kende Péternek tollából: „Az a Magyarország magától omlott össze 1944-ben. Soha nem úgy alakult volna Magyarország szovjet megszállása, mint ahogy alakult, ha a régi Magyarország nem lehetetlenítette volna el magát az 1944-es évvvel. ...Magyarország bajaiért elsősorban a régi Magyarország volt a felelős, ezzel kontinuitásba lépni nem lehetett...De Antall mégis megpróbálta. ...az urbánus értelmiségek egy-egy pillanatban azt hitték, hogy megint itt a fehér vagy a zöld veszedelem, ami ellen össze kell fogni....Az Antall kormány játszadózása a múlttal, a sujtások, a menték, a darutollak előkaparása a lomtárból – hogy csak metaforikusan szólunk – immunizálta az országot a múlt visszahozásának veszélye ellen. Most hogy ez megtörtént, végre modernizációs pályára állhat Magyarország”.⁵⁹

Lehet, hogy Kende és Hanák egyáltalán nem ismeri a történelmet? Lehet, hogy nem hallottak arról, hogy 1944-ben még tartott a II. világháború? Lehet, hogy Jaltáról és a nagyhatalmi osztózkodásokról sem hallottak? És arról sem, hogy a szovjet megszállás a magát egy puskalövés nélkül megadó és végig kollaboráló Csehországot és a végre áldozat Lengyelországot ugyanúgy sújtotta, mint minket? Mi cél szolgálnak akkor a fenti sorok? Talán csak nem a modernizációt?

Az elmúlt fél évszázad magyar történelméről az „elfogulatlanságáról” hírhedt SZDSZ-es köztársasági elnöknek, Göncz Árpádnak is a fentiekkel megegyező a véleménye:

„Ami a holocaustot még a nagyságrendileg azonos mértékű sztálini mészárlástól is megkülönbözteti, az az, hogy a sztálini rendszer legalább úgy tett, mintha valamiféle morális értéket szolgálna... A Horthy-korszak, amely megpróbált visszajönni az elmúlt négy évben, nem vette tudomásul, hogy a társadalom megváltozott alakulással szemben. Nem vette tudomásul, hogy a szocializmus negyven évében létrejött egy szekularizált és erősen polgárosodott társadalom, amiely csak arra várt, hogy szabadságot, fényt kapjon... Nem vett tudomásul, hogy nincsen közigazgatás, hanem önkormányzatok vannak, hogy nincs csendőrség, s hogy a második világháborút elvezették... S a 94-es választások választoltak a magyar antiszemizmusról mértékére, osztálytartalmára vonatkozóan is. A vidék meggyőző nemet mondott. Csak néhány dzsentri zárványtömörülés mutatott érdeklődést.”⁶⁰

Jó tudni, hogy Elnökünk szerint a sztálini mészárlásokat az különbözteti meg a holocausttól, hogy azok „morális értékeket szolgáltak”. Még akkor is, ha csak afféle „valamiféléket”. A lényeg azonban az, hogy a szocializmusnak köszönhető a magyar polgárosodás. Arra sajnos az Elnök már nem emlékszik kristálytisztán, hogy az önkormányzatiság az Antall kormány időszaka alatt született újjá. Keveri a szocialista tanácsrendszerrel. Szólni kellett volna neki arról is, hogy közigazgatás volt és lesz is, mert anélkül modern állam nem működhet. Ami a magyar antiszemizmusról osztálytartalmára és a dzsentri zárványokra vonatkozik, az egy másik beszédből való. Azt még 1952-ben írta, talán egy Szabad Nép-félőrára.⁶¹

A fenti szövegek jól illusztrálják, hogy a lomtárba illő múlt visszaállításán munkálkodó jobboldallal szemben a baloldal az állandó meg-

újulás, a nyugatossító módernizáció letéteményese. Ez a szembeállítás már a harmiincas évek óta kísértő népi-urbánus szembenállásnak is sajátja volt.

A vitában tehát nem egyenrangú felek vesznek részt annyiban, hogy az egyik a haladást, a jövőt képviseli, míg a másik a múltat, a visszahúzó erőt. Így nem lehet kétséges, hogy a népi oldallal (értsd jobboldal) nem párbeszédet kell folytatni, nem kompromisszumokat kell vele keresni, hanem le kell győzni, ki kell iktatni az ország politikailag mértéktartó köreiből... A népek ebben a konцепcióban nem szalonképesek...⁶²

„Magyarország kevés konzerválható örökség fölött rendelkezik”⁶³ – „története nem más, mint egy Mohács óta tartó kudarcosorozat”⁶⁴ – állítják azok, akik továbbra is állandó gyanakvással, egyfajta kívülállással és valami soha sehol nem létező ideáltípushoz mérve tekintenek múltunkra, hagyományainkra. Meg akarják akadályozni, hogy a több mint fél évszázados megszállás és az ezzel járó nemzeti megalázottság után Magyarország jogos önbizalomra és nemzeti identitásra tegyen szert. Pedig az új, globalizációs világ időszakában egyszerűen a magyarság léte forog veszélyben, ha mint nemzet nem tud megerősödni. A marxista iskolázottságú és ott megrekedt értelmiségeknek egy része ugyanis a 20. század tragikus következményei ellenére még mindig nem képes megérteni, hogy a nemzet sokkal erősebb hívőszó, mint az osztály, és erősebb kötődést jelent a gazdasági kötelékeknél is. A nemzeti összetartozás olyan közös identitást képes kialakítani, mely túlnyúlik nemsak a műveltségi és foglalkozási megosztottságban, de az életkor, nem, faj és sok esetben az etnikai különbségeken is. A nemzet tehát pozitív fogalom, olyan politikai és jogi szövetség, melyet szabad és egyenlő polgárok kötnek jogaiat és kötelezettségeiket számba véve. A nemzetet összekötik a közös rituálék, a közös vállalkozások, a közös iskoláztatás, az általános hadkötelezettség, a nemzeti ünnepek, a himnusz, a szimbólumok, a háborúk és a polgárháborúk, a forradalmak. A győzelmek és vereségek, a felemelő pillanatok és a bukás, a gyász is. Magyarország csak egész történelmével együtt vállalható, hasonlóan az egyes emberekhez. Hiába érdekeltek egyesek múltjuk kevésbé fényes lapjainak eltagadásában, árulásaiak és szégyenteljes tetteik elválaszthatatlanul hozzájuk tapadnak. Magyarországnak vissza

kell kapnia történelmét, igazi hőseit. Még kell ismernie a két háború közötti korszak és a II. világháború alatti igazi történelmét, de meg kell ismernie az 1945 utáni évtizedek hamisítatlan és kendőzetlen valóságát is.⁶⁵

Ebben segít a már többször idézett Kende Péter, akit a Magyar Tudományos Akadémia tagjai közé is beválasztottak: „a komunizmus...sikereivel és kudarcaival, felmagasztolásai-val és megszégyenüléseivel együtt közös kaland, az egész társadal-mat magával ragadó s együtt sújtó közös vállalkozás. Aki ezt nem akarja tudomásul venni, az teljesen félreismeri az elmúlt fél évszá-zad magyar nemzeti történelmét”⁶⁶

Szomorú, hogy a fentieket valló Kende Péter, aki infernális cikkekkel uszított éveken keresztül a legvészterhesebb rákosista években, egyáltalán nyilvánosságot kaphat a demokratikus Magyarországon.⁶⁷

Ebben a fent említett „magával ragadó közös, kalandos vállalkozásban”, egy „szekularizált és erősen polgárosodott társadalom kiépítésén”, munkálkodott ki ki tudása és tehetsége szerint. Egyesek a Szabad Népben uszítottak, másokat B-listáztak, 1945 és 1955 között koholt perekben mintegy 300 ezer embert meghurcoltak, százszámra végezték ki az embereket, lesepertek a padlásokat, kuláktalanították a vidéket, stb. És akkor még nem beszélünk az 1956 utáni megtorlásokról. És egy darabig valószínűleg nem is fogunk. Mert ma az a módi, hogy együtt koszorúz a pufajkás és az egykori áldozat. Ezért írják nyughatatlan aktivistáik, hogy ma már „pufajkásozni” és „zsidózni” egyre megy.⁶⁸ Vagy másiképp:

„A történelmi változás fájdalomméntes volt. Mintha mi sem történt volna.”⁷¹

Az egykori demokratikus ellenzék, és politikai képviseletük, a Szabad Demokraták Szövetsége, a velük szolidáris véleményformáló értelmi-ség és média-elit elárulta a rendszerváltozást. A legilletékesebbek egyike, Kőszeg Ferenc írja:

„1990 nyarán az SZDSZ még az államadósság eltilkolónak, az állambiztonsági ügynökök azonosítását követelte. Amikor viszont a jobboldal követelt a maga riogató szóhasználatával igazságítélt, a liberális párt sommásan elutasította azt is, hogy a foglyakat saját kezüleg halálra kínzó egykori ÁVH-s tisztek a bíróság elé kerüljenek. Nem az a baj ezzel, hogy néhány tucat kioregedett ÁVH-s megúszta a tárgyalást, hanem hogy a felelősségre vonás elmaradása hozzájárult ahhoz, hogy a kommunizmus nevében elkövetett emberiséggellenes buntettek elanekdotázható emlékké szelidüljenek, ellentében a náci buntettekkel, amelyektől – joggal – máig borzad a világ.”⁷²

A lényeg azonban, hogy 1994 után az MSZP-SZDSZ koalíció felállásával egy csapásra elhárult a szélsőjobboldali veszély. Modernizációs pályára állt az ország. A népfrontos Charta feloszlott. Beszüntette, illetve korlátozta működését a többi hasonló rendeltetésű szervezet, pl., a Nyilvánosság Klub, a Tégy a gyűlölet(ért) ellen stb. mozgalom.⁷³ A médiáháborúban kiütéssel győztek a szociális kékszalagosok. A zsidódás bevett szokássá vált a „mainstream” lapokban, a „mainstream”-hez tartozó újságírók és politikusok részéről.⁷⁴ Miután azonban az antifasiszta harcnak már vége, a toll- és médiakommandósok bevetése szünetel. Az egészben ugyanis, mint az a fentiekből is minden kétséget kizáron kitűnik, a „zsidók” voltak a legkevésbé érdekesek. Illetve az antiszemita kijelentések. Mint láttuk, csak az számított, hogy ki mondta. Így jutottunk el odáig, hogy az egykori demokratikus ellenzékiekből szerveződött párt, az SZDSZ elnökének, Kuncze Gábornak a vezetése alatt álló Belügyminisztérium a foglyait saját kezüleg halálra kínzó ÁVH-s tisztek ad felmentő levelet, miközben a Magyar Köztársaság ugyancsak SZDSZ-es külügyi államtitkárának, Eörsi Mátyásnak, ügyvédi irodája ezen ÁVH-s főtiszt, Vajda Tibor, magyarországi képviseletét.⁷⁵

Az egykori rendszerváltók legtöbbjéről mára kiderült, nem a rendszerrel volt bajuk, csak azzal, hogy nem ők irányították. 1991 és 94 között nemtelen harcot vívtak a rendszerváltoztató kormány ellen. Vádjaiat és hazug állításaikat médiáhadállásaiak segítségével naponta kürtölték a világgá, anélkül hogy bármikor is szükségét érezték volna, hogy azokat tényekkel is alátámasszák. A Horthy-kor visszaállítására törekvő Antall kormány rémmeséjének alapja annyi volt, hogy a magyar országgyűlés a koronás címert fogadta el, és hogy a parlament előtti díszörség új egyenruhájának tervezéskor az egykori Bocskai-ruhát vették alapul. Felhozták még, hogy Horthy Miklós hamvainak hazatértekor, a családi temetésen a kormány egyes tagjai is részt vettek.⁷⁶ De a fentieken túlmenően semmi nem utalt a „Horthy-kor visszahozatalára”. Az is széles körben terjesztették, hogy a rendszerváltó kormány diktatúrára tör, és a 94-es választásokat sem fogja meg tartani. Megvádolták, hogy lövetni akart, hogy kirekesztő, antiszemita, hogy nem demokrata stb. Soha egyetlen vádjukat, állításukat nem támasztották alá.

Alaptalan állítások, vádaskodások, rágalmak. Egyesek logikája szerint aki az SZDSZ-t és mindenkorai elnökét (Kis, Pető, Kuncze stb.) nem szereti, az antiszemita. Így lett például Orbán Viktorból, a Fidesz Magyar Polgári Párt elnökéből „törtető kis senki, aki kódolt nyelven zsidózik az alja szélsőjebb elvárasai szerint.”⁷⁷ Ez utóbbit minden valósínűség szerint azzal érdemelte ki, hogy 1994-ben az MSZP unszlása ellenére sem volt hajlandó az MSZP-SZDSZ koalícióhoz csatlakozni. Hány antiszemita keletkezett így a kilencvenes évek Magyarországon? Hiszen egyesek szerint közéjük tartozik mindenki, aki nem posztkommunista és/vagy baloldali liberális.⁷⁸ A történelem tapasztalatai azt tanítják, hogy rendszerváltozás csak akkor jár együtt az elit⁷⁹ széles körű cserejével, ha azt forradalmi terror, vagy idegen győztes, esetleg megszálló hatalom kényszeríti ki. Békés rendszerváltozás általában sehol nem jár együtt a politikai, gazdasági és kulturális élet vezető pozícióiban lévők teljes körű leváltásával. De korlátozott, szimbolikus számonkérésre, és legalább a leg-exponáltabbak egy részének eltávolítására mindenkiéppen szükség lett volna. Hogy ez nem történt meg, azért súlyos árat fizetett és fizet az egész magyar társadalom. A jogkövető mágatartás hiánya, a morális értékek devalválódása, a személyes felelősségvállalás relativizálódása a polgári demokratikus rendszer alapjait ássa alá. Semmi sem segíti

jobban a törvénytelenség terjedését – írja a térséggel foglalkozó, lenyel gyökerű közíró, Anne Applebaum –, mintha a gazemberek elkerülik a felelősségre vonást és zsákmányukból remekül megélve beleröhögnek a nyilvánosság képébe. Az, hogy a múlt bűneit nem sikerült feltárnai, sok millió ember számára azt bizonyítja, hogy nem éri meg tisztességesnek lenni. Vagyis minél bőlcsebb volt valaki, annál inkább kollaborált: A tisztesség nem fizet jól, a korrupció igen.⁷⁹

Ahogy a holocaust idején elkövetett embertelenségekkel – ha egy emberöltővel később is, de – elkövetkezett a szembenézés ideje, úgy a kommunizmus alatti becstelenségekről is számot kell majd adni. És akkor azokat is erkölcsi felelősségre vonják majd, akik a rendszerváltozás megakasztásáért, a teljes posztkommunista elit hatalmon tartásáért és mindenfajta számonkérés elszabotálásáért is elmarasztalhatóak. És beszámoltatják majd őket arról is, miért használták az antiszemita – antisziszta tematikát a posztkommunista hatalomátmennők érdekében. Pedig jól tudták, hogy Auschwitz óta végletesen más értelmet kapott az antiszemita uszítás. És az antiszemita uszítással való játszadozás?

Budapest, 1998. február

Jegyzetek

1. A népi-urbánus vitáról a legújabb figyelemre méltó kötetet Fricz Tamás publikálta. *A népi-urbánus vita legnap és ma*. Politikatörténeti füzetek VII. Napvilág kiadó, 1997.
2. L. erről PELLE JÁNOS: *A zsidó reneszánsz esélyei a rendszerváltás után*, in: *Holocaust emlékkönyv*. A vidéki zsidóság deportálásának 50. évfordulója alkalmából TEDISZ, Budapest 1994. 384-385.o.
3. 1964-65-ben került sor a frankfurti un. Auschwitz-perre, Willy Brandt 1970-ben hajtott térdet a varsói gettóemlékmű előtt. Emlékezetes az 1978-as Fibinger-ügy, amelyben Baden-Württemberg tartomány CDU miniszterelnöke kénytelen volt náci múltja miatt lemondani hivataláról, valamint a náci háborús bűnök elvülési idejének meghosszabbításáról szóló rendelet, amely egybeesett a „Holocaust” című amerikai televíziós sorozat NSZK-beli vetítésével. (1979. január, 1982 novembere, stb.)
4. L. erről bővebben: TONY JUDT: *A múlt más világ*. 2000. 1993. szeptember. 5. évf. 9. szám. 11-21 o.
5. A nyugat-európai értelmiség, mindenekelőtt a francia baloldaliak Moszkvával kollaboráló részéről és a múlthoz való viszonyulásukról 1. részletesebben ALAIN BESANÇON: *Forgotten Communism. Commentary*, 1998 január
6. Besançon fent idézett tanulmányában megemlíti, hogy Franciaország egyik vezető

délutáni lapjának nyilvántartása szerint 1990–97 között 480 alkalommal fordult elő a „náciizmus”, és 7 alkalommal a „szlálinizmus” kifejezés. „Auschwitz” 105-ször, „Kolima” 2-szer. Az „ukrajnai mesterséges éhinség” – melyben becslések szerint csak 1933-ban 6 millió ember vesztette életét – egyszer sem.

⁷ ALVIN H. ROSENFELD: *The Americanization of the Holocaust*, Commentary, 1995. június, 99/6 35–41. o.

⁸ GEORGES W. BALL–DOUGLAS B. BALL: *The Passionate Attachement. America's Involvement with Israel*. W.W. Norton New York, London, 1992. Az AIPAC (American Israel Public Affairs Committee) lobby-szervezet rendszeresen készít „ellenég-lisztákat”, melyekre azok a politikusok kerülnek fel, akik nem Izrael-barát vagy nem arab-ellenes kijelentésre ragadtatták magukat. 217. o.

⁹ P. SZÜCS JULIANNA. Népszabadság, 1995. XI. 20. P. Szűcs Juliannát 1983 szeptemberében nevezte ki a pártközpont a Mozgó Világ című folyóirat főszerkesztőjének, mert a lap előző vezetésének politikai nyitottságát nem volt hajlandó tovább tümi.

¹⁰ P. Szűcsöt és lapját ezért széles körű értelmezési bojkott sújtotta.

¹¹ „Azok közé a liberális értelmezégek közé tartozom, akik írásaikkal és tetteikkel egyaránt komoly segítséget nyújtottak az MSZP-nek, hogy az kitörhessen az elzárt-ságból. Ami azt illeti, ezt ma sem bánom.” György Péter (SZDSZ) *Több mint bűn, hiba* Népszabadság, 1997. XII. 15.

¹² Mazsike hírlevele, 1996. VII. szám.

¹³ BILL LOMAX: *The strange death of „Civil Society” in Post Communist Hungary*, Journal of Communist Studies and Transition Politics. Vol. 13, No. 1, March 1997

¹⁴ Ez az antifasiszta retorika persze a szovjet-német barátság időszakában (1939–1941) szüntetett.

¹⁵ ARTHUR KOESTLER: *A bukott Isten*. 2000, II. évf. 7–8. szám. 36.o.

¹⁶ Az SZDSZ egyik föideológusának számító Tamás Gáspár Miklós (1990–1994-ig országgyűlési képviselő) 1996. május 7-én a 168 órában így nyilatkozott: „Én soha nem állítottam, hogy ezek a mozgalmak olyan rettenetesen veszélyesek lennének, hogy a szélsőséges torgyánisták, csurkisták és szabóbercik megdöntenék a köztársaságot.” Ugyanő 1944. július 23-án a Magyar Nemzetben: „1992 őszén, aki nem gondolta azt, hogy a demokrácia veszélyben van, annak elment az észe.” in: TÓTH GY. LÁSZLÓ: *A kádárizmus örökösei és a polgári Magyarország*. Kairosz, Budapest, 1997. 276 o.

¹⁷ Az 1994-es Gallup felmérés adatai azt mutatták, hogy a parlamenti pártok közül a posztkommunista utódpárt, az MSZP tagsága körében mértek a leginkább antiszemita beállítottságra utaló válaszokat. Az is közismert tény, hogy az MSZP ifjúsági szervezete, a Baloldali Ifjúsági Társulás az 1990-es parlamenti választások idején a Fidesz plakátjait „Zsidesz” szövegekkel festette át, és falsírkák formájában is terjesztette „szóleleményét”, miután azt az 1989-es szilveszteri „Népszabában” is publikálták. Kővér László, a Fidesz Magyar Polgári Párt alelnökének nyilatkozata. Magyar Demokrata 1998/6. 310.o. A BIT akkori vezetője, a „tréfás kedvű” Kiss Péter, ma az MSZP–SZDSZ kormány munkatágyi minisztere.

¹⁸ A Demokratikus Chartát 162-en bocsátották ki 1991. szeptember 26-án. Köztük: Konrád György (SZDSZ), Vitányi Iván (MSZP), Szabó Zoltán (MSZP), Hegyi Gyula (MSZP), Donáth László (MSZP), Gerő András (SZDSZ), Pető Iván (SZDSZ), Jancsó Miklós (SZDSZ), Fodor Gábor (FIDESZ, később SZDSZ), Surányi György (A Magyar Nemzeti Bank hivatalban lévő elnöke!), Bokros Lajos (MSZP), Nyers

17 Rezső (MSZP), stb. A Chartához csatlakozott pl. a szélsőbaloldali Münnich Ferenc társaság is. Amikor Antall József miniszterelnök Surányi Györgyöt a Magyar Nemzeti Bank elnökét a kormányellenes Demokratikus Charta aláírása miatt elnöki posztjáról leváltotta, a Charta füzetet hirdetéseket közölt a sajtóban „Így járhat mindenki!” szöveggel.

18 „A mai SZDSZ annak idején baloldali ellenzékként szerepelt. Ezt a szót használták még a hetvenes években is. Később Haraszti Miklós kitalálta a „demokratikus ellenzék” kifejezést...egy ideális szocialista alapról bírálták a Kádár-rendszert. Erről a szocialista álláspontról aztán egy harmadikutas álláspontra helyezkedtek Bibó István nyomán. A lengyel Szolidaritás hatására a munkásöngazgatást hirdették. Végül ki-kötöttek a kapitalizmus képviselétnél. Mindig azt hangoztatják, hogy nekik, csakis nekik van igazuk, soha el nem ismernék, ha tévednek...(az SZDSZ) valójában egy bolsevik módon szerveződő párt. Amikor a bolsevik szót használom, eszembe sem jut valamiféle ideológiára gondolni. A szervezet felépítése bolsevik. Hogy néhány ember dönt mindenről... arisztokratikus a mentalitásuk. mindenkinél okosabbnak tartják magukat.” Krassó György nyilatkozata, Dátum 1990. IV. 5.

19 „1994-ben a szocialista-liberális kormány hivatalba lépésével ideiglenesen megszűnt a hivatalos antiszemitizmus” TAMÁS GÁSPÁR MIKLÓS: *A magyar kérdés másodszor*. Magyar Narancs, 1997. X. 9.

20 Tamás Gáspár Miklós, az SZDSZ egyik frontemberének és ideológusának véleménye szerint tehát az Antall-Boross kormány időszaka alatt Magyarországon hivatalos antiszemitizmus volt! Ezzel egybecseng Hajdú János (MSZP országgyűlési képviselő 1994-98) véleménye is: ”A koalíciós pártok tagjainak túlyomó része garancia a humanista antisziszta minimumhoz”, amit a Haladó Erők Fórumán fogalmazott meg, in: Magyar Nemzet, 1995. XII. 11. Hajdú János a pártállami Magyar Televízió legfontosabb politikai magazinjának főszerkesztője volt, a rendszerváltást megelőzően a Magyar Népköztársaság Svájci nagykövete. Értelmezégi körökben hírhedt volt Csoóri Sándort támadó fellépése miatt (Élet és Irodalom, 1983. IX. 16), mely után Csoórit szilenciumra itélték. Erről részleteiben: RÉVÉSZ SÁNDOR: *Aczél és korunk*. Sík könyvkiadó, 1997. 316-320 o.

21 SCHMIDT MÁRIA: *Az antisziszta NDK*. Magyar Nemzet, 1996. VIII. 16.

22 SZABÓ MIKLÓS: *A kárhozottak összeesküvése*. Népszabadság, 1990. V. 26.

23 RÉVÉSZ SÁNDOR: *Zsigány a ködben*. Mozgó világ, 1998. január 27-30 o.

24 Érthetetlen és ugyanakkor megdöbbentő, hogy a Magyar Televízió Magyar Félmúlt sorozatában bemutatott Ávósok I-III dokumentumfilm ismétlőt vetítése ügyében „az izraelita hitközség, illetve különböző zsidó szervezetek tiltakozására került sor. Az említett szervezetek és név szerint dr. Schweitzer József főrabbi úr kifogásolták az ávós tisztek életrajzában a zsidó származás túlhangsúlyozását (!), amelyre most, a Holocaust 50. évfordulóján különösen érzékenyek a zsidó, illetve zsidó származású polgártársaink.” A Magyar Televízió műsorigazgatójának 1994 március 25-én kelt tájékoztató leveleből. A levél fénymásolatát közli KUBINYI FERENC: *Fekete Lexikon*, 1945-56 I. Malomfalvi kiadó, Thousand Oaks California, 198. o.

25 SZABÓ MIKLÓS: *A magyar zsidóság és a kommunista mozgalom*. Szombat 1995. május 24. Jellemző adalék, hogy Szabó Miklós írását kifogásoló cikkemet a téma iránt egyébként oly kitüntetett érdeklődést tanúsító Népszabadság visszautasította, így az az Új Magyarországban jelent meg *Az antiszemitizmus szerepe a baloldal érvrendszerében* címmel 1995. június 14.

25 BABITS MIHÁLY: *Az írástudók árulása*. in: *Élet és Irodalom*, Atheneum, Budapest, 140. o.

26 POKOL BÉLA: *Médiahatalom*. Válogatott írások. Windsor kiadó, Budapest, 1995. 29 o.

27 Az MSZP Politikatörténeti Intézetében 1992 októberében tudományos ülésszakot tartottak abból az apropóból, hogy „Magyarországon aggodalmat keltett a rendszerváltást követően hatalomra jutott konzervatív kormányzatnak a média kisajtítására irányuló politizálása, illetve a szélsőjobbnak a megjelenése a parlamentben. A fő kérdés az volt, vajon várható-e Magyarországon a konzervatív jobboldalnál szélső-ségesebb kormányképes hatalom megjelenése, illetve kormányrajtása.” in: SZÉKELY GÁBOR: *Fasizmus-diktátorok. Németország – Adolf Hitler* in: *Akik nyomot hagytak a 20. századon. Diktátorok-diktatúrák*. Napvilág kiadó, 1997. 48-49 o.

28 „A médiára rátelepülő Antall-kormány időszaka alatt” a TV „liberális” elnöke nem engedte adásba az Antall József miniszterelnökkel készült interjút! Ma a „médiaéke” évében, 1998-ban, Horn Gyula miniszterelnök egy hónap alatt többet szerepel a közszolgálati Magyar Televízióban, mint Antall József egy év alatt. És ehhez még nem is számoltuk az 1997 óta működő kereskedelmi televíziókban való szereplését!

29 Ahogy Kertész Imre gazdag jelentésű mondatát sem lehet arra az állításra csupaszítani, hogy Teleki és Száralsi ugyanazt jelentették: „Mi is választ el engem a magyar kereszteny középosztálytól (amely persze inkább csak egy középértelmi réteg, semmint valóságos középosztály.)? Az, hogy neki fontos a különbség: gróf Teleki Pál zsidózik-e, vagy Száralsi Ferenc, nekem viszont nagyjából minden, az én számonra mindenképpen Auschwitz a végeredmény.” KERTÉSZ IMRE: *Valaki más*. Magvető 1997.

30 „A Nappali hold egyik (a fenti S.M.) írásáért – ne kerülgessük a szavakat – nyilvánosan megköveztek. Száznyolc vannál több írásban támadtak rám. Sokáig nem tudtam, kibírom-e a halálos közáport. Kibírtam. Sőt a lázálommal kisért tapasztalataim mellett még egy-két ijesztő igazságra is ráébredtem. Így ébredtem rá arra is, hogy aki igaz szeretne maradni, annak bizony még attól sem szabad visszahökölnie, hogy egy-egy pillanatban igaztalanná válik. Mert néha épp a törés mutatja meg a szembenálló feleknek is a valóság drámai, illetve tragikus teljességét.” in: CSOÓRI SÁNDOR: *Nappali Hold*. Puski, Budapest, 1991. 6.o.

31 idézi: NYÉKI LAJOS: *Reflexiók Párizsból a magyar értelmezégi hivatásáról*. in: *Az (magyar) értelmezégi hivatása*. Tanulmányok, elemzések, levelek, vállomások. szerk. Ifj. Fasang Árpád Mundus, Magyar Egyetem Kiadó, 1997. 320. o. A sokáig ünnepelt baloldali „guru” Sartre-ral ellenéreben Aron (1905–83) korának egyik legnagyobb hatású, legismertebb nem-marxista francia filozófusa volt.

32 Miközben az egész média és a baloldali pártok szélsőjobboldali hatalomátvételtől részkettek, soha senki nem nézett utána, honnan van pénzük, fegyverük (?!), egyenruhájuk stb. A Demokratikus Charta által rendezett tüntetésekben, a Horthy-újratemítése alkalmából tartott demonstrációban stb. viszont még véletlenül sem jelentek meg. Pedig Horthy sem tartozott éppen a nyilasok kedvezői közé.

33 Az adatot a fő „csurkológyus” Karsai László közli, aki a „Kirekesztők” című összeállításával biztosított helyet magának a „megfelelő” időkben a „megfelelő” körökben. KARSAI LÁSZLÓ: *Búcsú Csurka Istvántól és a Magyar Fórumtól* beszédes című írásában. in: *Holocaust emlékkönyv*, id. mű. 383. o.

34 KENDE PÉTER: *Az én Magyarországom*, Osiris, Budapest, 1997. 108. o.

³⁵ Csurkáról már korábban az a pletyka terjedt, hogy egyszer részegen zsidózott és azért Aczél egy időre szilenciumra ítélte.

³⁶ AZ SZDSZ Országos Tanácsának és egyben a pártot virtuálisan vezető értelmiségi csoportnak meghatározó jelentőségű tagja.

³⁷ Vajon az őt akadémiájuk élére megválasztó német írók tudták-e ezt? Vagy a magyar „Stazinak” való besúgás más megtételével alá esik, mint a német?

³⁸ KOMORÓCZI GÉZA: *Egy magyar író, aki történetesen zsidó*. Élet és Irodalom 1997 december 19. Komoróczy cikkében Konrád A láthatatlan hang Bp., Palatinus 1997 című könyvét ismerteti. Komoróczy a tárgyalt időszakban egyetlen alkalmat sem mulasztott el „nas” voltának bizonyítására. Emlékezetes megállapítása szerint: „A holocaustért mindenkor felelősek vagyunk, azok is, akik még nem éltek azokban az években, azok is, akik – horribile dictu – tettek ellene.” „A harmincas évek közepé, vége, olykor egyenesen a kora 1944 látszik megelevenedni, írásban, szóban, képernyőn.” – írta a rendszerváltottatás utáni 4. évben. Beszélő 1994. IV. 14. (A cikket a Magyar Hírlap is közölte.) (Az írására reflektáló cikkemnek a Beszélő olvasói levél formájában sem adott helyet. Így az a Pesti Hírlapban jelent meg 1994. V. 25.-én)

³⁹ KONRÁD GYÖRGY: *Tartós várakozók*. Szombat, 1995/3 5 o.

⁴⁰ POLONYI PÉTER: A zsidó identitásról. KONRÁD GYÖRGY: *A láthatatlan hang*. Mozgó Világ 1998. Január. 121-123. o. A Konrád idézetek a 227. o. illetve Magyar Zsidó Almanach, 1996-7, 39. o.

⁴¹ SPIRÓ GYÖRGY: *Különvélemény*. Népszabadság, 1990. október 21., 27.

⁴² Magyar Nemzet, 1990. X.13. 2 o.

⁴³ idézi ALEXA KÁROLY: *A Landesmann-dosszié*, A Heti Magyarország könyve, 1993. 10. o.

⁴⁴ Beszélő, 39. szám.

⁴⁵ CSURKA ISTVÁN: *Vasárnapi jegyzetek*. Püski-Magyar Fórum, 1991. 77-78 o.

⁴⁶ NOVÁK ATTILA: *Zsákutcák*. Szombat 1996. 10. 4.o.

⁴⁷ Egyenleg. Képtelen történet. CET könyvek. Belvárosi könyvkiadó 1993. 67-73. o.

⁴⁸ Lázár Jánosnak, a rendőrökkapitány bűnűgyi helyettesének jelentése és Suha György rendőrségi szóvivő nyilatkozata idézi: Varga Domokos György: *A váratlan tanú*. 1992. október 23. Véletlen vagy összeesküvés? ESÁ Média Bt. 1995. 30 és 112 o.

⁴⁹ 1992. III-VII. között az elnök megtagadta ellenjegyzését a miniszterelnöknek az MRT és az MTV elnökeinek felmentésére irányuló kezdeményezésétől. Az alkotmánybíróság döntése alapján erre csak a demokráciát súlyosan veszélyeztető helyzetben van lehetősége az elnöknek.

⁵⁰ „Megakadályoztam az igazolási eljárásokat, a felelősségre vonást” – dicsekedett a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Kosáry Domokos. Magyar Nemzet. 1997. V. 14.

⁵¹ KARTAL Z.: *Kinek a zászlaja?* Magyar Hírlap 1996. III. 12.

⁵² Heti Magyarország, 1993. II. 26. A Landesmann-interjúval kapcsolatos reagálásokat a Heti Magyarország kötetbe foglalta és megjelentette. id. mű.

⁵³ *A kommunizmus mitoszának hideg valósága*. Beszélgetés Tony Judit történéssel 4 részben. Pesti Hírlap. 1994. május.

⁵⁴ A HIT gyülekezet és az egykori demokratikus ellenzékiekből alakult pozitivista-balliberális SZDSZ összefonódásáról Németh Sándor a HIT gyülekezet vezető lelkésze az alábbiakat nyilatkozta a Népszabadság 1997. március 7. számában. „Az

SZDSZ alakuló gyűlésén mintegy nyolcszázan vettek részt, köztük legalább 450-en gyűlékezetünkhoz tartoztak. A jelenlevőknek több mint a fele. ...A Szabad Demokraták Szövetségének még az elnevezése is tőlünk származik. stb." Uzoni Péter a HIT gyűlékezet azóta hirtelen elhunyt elnöke szerint: „Eljön az idő, amikor Isten a nemzeteket Izraelhez és a zsidóságukhoz való viszonyuk alapján ítéli meg" Magyar Nemzet, 1996. január 12.

⁵⁵ SZABÓ MIKLÓS: *Horthy-rehabilitáció és antiszemitaizmus. Holocaust emlékkönyv*. id. mű. 358-359.o.

⁵⁶ Révész SÁNDOR: Népszabadság, 1997. I. 25.

⁵⁷ Szabó Miklós (SZDSZ) „Ha koronás címerünk lesz... a 45 előtti úri Magyarországhoz való – legalábbis – visszavágýódást, nosztalgiát (sogia kifejezni)." Az Országgyűlés rendkívüli ülészakának 2. ülésnapja, 1990. június 18. „Másrészt a koronás címer – mely csak a történelmi Magyarországnak, illetve az irredenta Horthy-Magyarszágnak volt címere – érthető bizalmatlanságot kelt a szomszéd államokban és a szomszéd népekben. BAUER TAMÁS: *Megint a címer*. Beszélő, 1990 VI. 30.

⁵⁸ HANÁK PÉTER: *Hagyomány és jövőkép*. Népszabadság, 1990. IX. 29. Hanák saját múltját is jó és vállalható, illetve rossz és vállalhatatlan szakaszokra osztotta. A vulgármarxista történetírás üdvöskéjeként, polgári kollegáinak eltávolítójaként és feljelentőjeként eltöltött éveit a rossz hagyományok között tartotta számon és helyettesítő inkább „ellenálló” múltját tekintette vállalhatónak. L: Kőbányai János interjúreğénye: Heller Ágnes: Bicikliző majom, Kortárs, 1997. november-december-január.

⁵⁹ Kende Péter id. mű. 230-231. o.

⁶⁰ A magyarországi holocaust a magyarok ellen irányult. Kőbányai János interjúja Göncz Árpáddal, Múlt és Jövő 1994/4. 4-14 o.

⁶¹ Göncz Árpád az átvilágító bírók határozatát a mai napig nem hozta nyilvánosságra. Pedig az érintettségével kapcsolatos pletykák évek óta terjednek országszerte.

⁶² Fricz Tamás: id. mű 108–109. o.

⁶³ SZABÓ MIKLÓS: *A jobboldali alternatíva*. Népszava, 1996. december 18.

⁶⁴ Magyar Narancs, 1996. június 20. (Ahol foglalkozik a horthy-kormányzók ahol a horthy-kormányzók)

⁶⁵ Jellemző adat, hogy még 1990-1994 között Horthy Miklós kormányzó neve 407 alkalommal fordul elő a különböző cikkek, tanulmányok címében, addig Rákosi Mátyásé csak 109 szer. (Horthyé a legtöbbször: 273 alkalommal 1993-ban. Ugyanabban az évben Rákosié 18-szor) az Országgyűlési könyvtár Sajtósígyelő adatbázisának adatai alapján

⁶⁶ Kende id. mű. 118 o.

⁶⁷ Íme néhány találomra válogatott gyöngyszem Kende Szabad Népben megjelentetett cikkeiből.

„Az amerikai imperializmust, amely alig néhány ével a második világháború után új lángtengerbe akarja borítani a világot, minden idegszálunkkal gyűlöljük... Nemzeti örökségünk vállalása és folytatása ma azt követeli, hogy szilárdan kövessük a Szovjetunió bőlc sztálini békopolitikáját... A moszkvai Kremlből egy hang – szilárd, jóságos, bőlc hang – üzeni a világ népeinek: A béké fennmarad és tartós lesz, ha a népek kezükbe veszik a béké megőrzésének ügyét és kitartanak mellette." „Sztálin szava ad reményt, biztatást és harci útmutatást a világ egyszerű embereinek."

„Mindszenty hiába próbálja papi méltóságát előterbe tolni. Mind többek előtt válik nyilvánvalóvá, hogy Mindszenty vezetése alatt a katolikus egyház a reakciós erők gyűlékezési gócpontjává vált, hogy Mindszenty hitbuzgalmi egyesületei a reakció

pártszervezetei, hogy Mindszenty háziapostolai az amerikai imperializmus magyarországi ügynökei. „A népi demokrácia kormányzata sem fogja tűnni, hogy felelőtlen kalendorok – bármily méltóságban is – reakciós szervezkedésre használják fel az egyházt.” L. Lovas István: Kende Péter: *Kérlelhetetlen harcot – semmi liberalizmust* című cikkét, Demokrata 1997. VII. 24.

⁶⁸ EÖRSI ISTVÁN: *Az emberi jogok és a politika*. Magyar Narancs, 1997. november 20.

⁶⁹ UNGVÁRI TAMÁS: *A parvenü és a pária*. Világosság 1991/8 500 o.

⁷⁰ 1997. szeptember.

⁷¹ Milivoje Radovanovic aforizmája Magyar Napló, 1997. április 30 o.

⁷² Kőszeg id. mű.

⁷³ Még az 1990-94-es években nagyon aktív Léte minimum Alatt Élők Társasága (LAET) is beszüntette működését. Vagy lehet, hogy 94 óta senki sem él a léte minimum alatt?

⁷⁴ „Az SZDSZ listavezetője, vagyis miniszterelnök-jelöltje azért nem Pető lett, mert zsidó?

Szekeres Imre, az MSZP frakcióvezetője: Az újságokból tudom, hogy ez volt az oka... az ilyen esetekben nem az illetőre kell bízni a döntést, hanem politikai mérlegelés szükséges arról, hogy a párnak a jelölés előnyös, vagy vele szavazókat veszít.” Szombat, 1995/1 8. o. Bodor Pál a Népszabadság hasábjain, Tamás Gáspár Miklós a Magyar Narancsban, Bruck András az Élet és Irodalomban kétzer megemlítette, hogy a Népszabadságban úgy a vezető szerkesztők, mint az újságírók között sok zsidó van stb.

⁷⁵ Talán azért, mert az iroda alkalmazottai között több volt vezető ÁVH-s tiszt is dolgozik. Egykor pribéktársak. Az egyik fia, Bauer Tamás szintén SZDSZ-es országgyűlési képviselő. Hogy kinek mit tett az apja, érdektelen. De ha egy ÁVH-s gyilkos előnyt húzhat a családi kapcsolatokból, az közügy és több mint kínos.

⁷⁶ Amikor Horthy Miklós hamvait végakaratának megfelelően a család az ősi kriptában helyeztette el, a nagyon toleráns chartás-lenin fiúk ellen-hapening rendezésétől kezdve a média minden lehetőséget kihasználva uszítottak. 1997-ben, amikor Habsburg György főherceg esküvőjét rendezték meg a Bazilikában – a TV közvetítette –, természetesen vették, hogy Horn Gyula miniszterelnök, Göncz Árpád köztársasági elnök és Kuncze Gábor belügyminiszter is jelen voltak az esküvőn. Habsburg-restaurációról szóló cikkeket nem olvastam.

⁷⁷ KORNIS MIHÁLY: *Naplórészlet*, Élet és Irodalom, 1996. X. 24. L. erről: Elek István: *Nyugtalan szélsőségek*. in: *Polgár és kora*. Osiris, 1997. 220-221.

⁷⁸ „A hat parlamenti párt többsége (értsd ellenzékiek, illetve jobboldaliak) nem minősíthető megbízható antisztának” – nyilatkozta Hajdú János, MSZP, a Haladó Erők Fórumán (!) Új Magyarország 1995.december 13. Ugyanerről Kőszeg Ferenc SZDSZ: „Mindegyik ellenzéki pártban fellelhetők a radikális jobboldaliság elemei”. Magyar Nemzet 1997 V. 13.

⁷⁹ Az elitett itt nagyon leszűkített értelemben használom. Kormányzati, gazdasági, politikai és kulturális vezető pozíciókat betöltőket értek alatta.

⁸⁰ SCHMIDT MÁRIA: *Elmaradt igazságítételek amerikai szemmel. Megválaszolatlan kérdések, mérgezett közélet*. Magyar Nemzet, 1997. XI. 22. A cikk Applebaum 1996 áprilisában a Prospect című folyóiratban megjelent írását ismerteti.